

ONDERWIJSVRIJHEID - Er mag meer dan je denkt!¹

door Jos de Mulder – oud inspecteur van het onderwijs.

Bij leraren en ouders heerst nog regelmatig de opvatting dat goeddoordachte onderwijskundige keuzes van scholen als het doorbreken van het leerstofjaarklassensysteem, teamteaching, structurele aanpassingen van het lesrooster, taakdifferentiatie, etc. niet mogen van de Onderwijsinspectie of verboden zijn door wet- en regelgeving. Deze opvatting is veelal onjuist.

In deze notitie geef ik aan hoe het écht zit:

- **wat zijn de verplichtingen?**
- **wat is verboden?**
- **welke ruimte biedt de wet om een eigen ambitie in te vullen?**

Er zijn veel onderwijswetten en bepalingen², maar die zijn of vrij globaal van aard of betreffen vooral de randvoorwaarden, de huisvesting, de financiering, de bevoegdheden en de kwaliteitsbewaking.

Over de precieze inhoud van het onderwijs, het wat, (wát moet er geleerd worden, wat zijn de leerdoelen) bestaan er vooral algemene voorschriften. Alleen voor de basisvaardigheden, burgerschapsonderwijs, digitale vaardigheden, de kerndoelen en de exameneisen zijn die voorschriften op leerdoelniveau of naar vakdomeinen uitgewerkt.

Over de onderwijskundige "hoe-vraag" (zoals didactiek, pedagogiek, de organisatie van het onderwijs of van de school) zijn er weinig concrete voorschriften. Wel zijn hiervoor kwaliteits- en deugdelijkheidseisen geformuleerd. Het is aan het schoolbestuur om erop toe te zien dat die adequaat worden ingevuld. Het is aan de onderwijsinspectie om daar toezicht op te houden.

Deze notitie gaat over in hoeverre de overheid de beleidsruimte voor het schoolbestuur heeft ingeperkt via wet- en regelgeving. De overige beleidsruimte kan het bestuur geheel naar eigen inzichten invullen. Sterker: de inspectie verwacht van het bestuur dat het eigen ambities formuleert om het onderwijs -conform zijn visie en uitgangspunten- zo goed mogelijk te organiseren én om de kwaliteit ervan te optimaliseren.

Dan blijkt dat er veel meer is toegestaan dan al te vaak nog wordt gedacht!³

VRIJHEID VAN ONDERWIJS

De **vrijheid van onderwijs** is een recht op grond waarvan iedereen een school mag oprichten⁴. Vrijheid van onderwijs betekent ook dat ouders voor hun kinderen mogen kiezen tussen openbare scholen en onderwijs dat is gebaseerd op een religieuze of levensbeschouwelijke visie (bijzonder onderwijs). Die vrijheid gaat tevens over de inhoud van het onderwijs en de (pedagogische) waarden en normen (vrijheid van 'richting' en denominatie/grondslag) van de school.

Deze vrijheid is niet absoluut: er zijn geboden en verboden als scholen door de overheid (willen) worden bekostigd⁵. Via wetgeving en nadere regelingen (in AMvB⁶) zijn de voorschriften voor het onderwijs verder uitgewerkt. Soms heel algemeen, soms tot in detail. Alles bij elkaar noemen we dit 'wet- en regelgeving'. Dit vormt de basis voor de bekostiging van de scholen.

¹ Met dank aan Gérard Zeegers voor zijn commentaren.

² Relevant voor ons zijn met name: Wet op het Primair Onderwijs (WPO), Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO), Wet op het Onderwijstoezicht (WOT) en de Experimentenwet Onderwijs.

³ Meer informatie is ook te vinden in o.a. de brochure "Ruimte in regels, Papieren rompslomp of kan het anders?" Den Haag 2017, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Voor het VO: "Ruimte in regels in het voortgezet onderwijs", Den Haag 2017, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Den Haag 2018.

⁴ De eerste drie artikelen zijn: 1.Het onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der regering. 2.Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid en, voor wat bij de wet aangewezen vormen van onderwijs betreft, het onderzoek naar de bekwaamheid en de zedelijkheid van hen die onderwijs geven, een en ander bij de wet te regelen. 3.Het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienst of levensovertuiging, bij de wet geregeld.

⁵ Meer informatie over de Vrijheid van Onderwijs is o.a. te vinden: https://nl.wikipedia.org/wiki/Vrijheid_van_onderwijs; <https://wij-leren.nl/vrijheid-van-onderwijs.php>; Zie ook: Gert Biesta, "Van vrijheid van onderwijs naar vrijheid voor onderwijs; een onderwijspedagogisch argument"; via: <https://wij-leren.nl/biesta-over-vrijheid-van-onderwijs.php>.

⁶ AMvB = Algemene Maatregel van Bestuur, d.w.z. een nadere invulling of uitwerking van wettelijke bepalingen. Deze worden -net als alle wetten- in het Staatsblad gepubliceerd. Ministeriële regelingen (algemeen verbindende voorschriften) worden in de Nederlandse Staatscourant gepubliceerd.

Deugdelijkheidseisen

Deugdelijkheidseisen zijn bij of krachtens de wet geregelde algemene kwaliteitsnormen, gericht aan besturen. Deugdelijkheidseisen hebben betrekking op de onderwijskwaliteit (in ruime zin) en op het financieel beheer.

De inspectie houdt toezicht op deze deugdelijkheidseisen en op het nakomen van de onderwijswetgeving. Dat doet zij op basis van het Onderzoekskader voor PO en voor VO, dat de status heeft van een AMvB⁷ en dus behoort tot de regelgeving.

In dit Onderzoekskader staan standaarden over diverse "kwaliteitsgebieden" op schoolniveau: het onderwijsproces (OP), veiligheid en schoolklimaat (VS), onderwijsresultaten (OR), de sturing, kwaliteitszorg en ambitie (SKA) en het financieel beheer. Daarnaast zijn er ook standaarden waaraan het bestuur moet voldoen (BKA).

Een school is verplicht om tenminste een voldoende kwaliteit te verkrijgen, anders moet zij -op straffe van het opschorten of inhouden van de bekostiging- de onderdelen die als onvoldoende zijn beoordeeld of tekortkomingen, op korte termijn herstellen⁸.

Over alles wat de overheid niet heeft voorgeschreven of verboden beslist **het bestuur** (bevoegd gezag) van de school.

Kortheidshalve kan je zeggen dat 'alles wat niet is verboden of is voorgeschreven' is toegestaan (vanuit de overheid). Natuurlijk kan een bestuur nader beleid bepalen over het wat en hoe van het onderwijs op haar scholen. Voor onderwijsgeevenden en schoolleiders zijn die bestuurlijke afspraken ('het schoolbeleid'), mits zorgvuldig tot stand gekomen, tevens voorschrijvend: ze zijn voor het personeel dwingend van karakter. Die voorschriften en afspraken betreffen vaak de organisatie, de richting, de waarden en normen, de soort activiteiten, de aanstelling van en de eisen aan het personeel, inclusief de besteding van de overige financiële middelen.

BEVINDINGEN

De meeste wettelijke bepalingen lijken glashelder. Maar bij nadere bestudering blijft soms een aantal vragen onbeantwoord: gaat het om een inspannings- of een resultaatverplichting? Om een bedoeling of om een verplichte praktijk?

De wet is niet steeds duidelijk (voorschrijvend); zij laat veel ruimte over voor een eigen invulling.

Een voorbeeld over het **onderwijsproces**: de wet geeft -zowel voor het PO als het VO- duidelijk aan dat de leerlingen (dus alle leerlingen) een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen⁹. Letterlijk staat er:

"Het onderwijs wordt **zodanig ingericht** dat de leerlingen een **ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen** en wordt **afgestemd op de voortgang** in de ontwikkeling van de leerlingen."

Wat betekent dit artikel? Hier volgt een kleine (taalkundige) exegese:

- met 'zodanig ingericht' lijkt mij de organisatie te worden bedoeld: de organisatie van het onderwijs moet het mogelijk maken dat... Het mag dus niet onmogelijk zijn. Hoe dat in de praktijk eruit moet zien is aan de bestuurder.
- wat betekent -volgens de wet- 'ononderbroken'? Het ontwikkelingsproces mag niet worden onderbroken, stagneren of stilstaan. Het ontwikkelingsproces moet dus steeds blijven doorgaan. Is stilstaan of vertragen op bijv. één onderdeel (bijv. spelling) een onderbreking? Is zittenblijven een onderbreking? Hoe vertaalt zich dit naar de praktijk?
- wat wordt precies bedoeld met 'ontwikkelingsproces'? Wie bepaalt wat 'ontwikkeling' is? Hoe breed is het ontwikkelingsproces? Omvat dit alle aspecten, vaardigheden en vakgebieden?
- 'kunnen' betekent 'in staat worden gesteld', c.q. 'het moet mogelijk zijn om'. Er staat niet: dat alle leerlingen dat ook zouden moeten bereiken. Echter, die ononderbroken ontwikkeling lijkt wel de bedoeling voor de leerlingen, mede omdat het onderwijs moet worden afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen.

Mijn conclusie is: dit wetsartikel laat veel ruimte over voor een eigen interpretatie door het bestuur. Het geeft eerder een bedoeling aan dan een verplicht resultaat.

⁷ Het onderzoekskader is vastgesteld op grond van artikel 13 van de WOT en is een beleidsregel als bedoeld in artikel 1:3, vierde lid, van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

⁸ Zie o.a. Artikel 10.1 WVO 2022 Opschorting en inhouding bekostiging en Artikel 177 WPO.

⁹ Zie art. 8-lid 1 WPO en art. 1.4 lid 2 WVO 2022.

Veel artikelen lijken voorschrijvend, maar bij nadere bestudering gaat het vaak om een **inspanningsverplichting**, die ruimte laat voor het schoolbestuur voor een eigen interpretatie en ambitie. De vraag is wat is de ondergrens?¹⁰

Zowel in het PO als het VO is de school niet geheel vrij om **inhoudelijk** te doen wat zij zou willen. Er zijn een aantal aandachtsgebieden, kerndoelen en exameneisen die moeten worden aangeboden, c.q. die de leerling zou moeten leren.

Zo is een van de opdrachten aan het bestuur om extra aandacht te geven aan *de bestrijding van onderwijsachterstanden*, vooral in de beheersing van de Nederlandse taal.¹¹ Voorts is het voorgeschreven om o.a. *het actief burgerschap en sociale cohesie te bevorderen*. Ook moeten de *basisvaardigheden voor taal en rekenen* worden aangeleerd in PO en VO.

Over de jaarlijkse onderwijstijd en het totaal aantal onderwijsuren zijn er concrete bepalingen voor beide sectoren in de wet vermeld en dus verplicht.

De wet geeft verder 58 *kerndoelen* aan voor de eerste twee jaar van het VO, verdeeld over 7 aandachtsgebieden¹². De leerlingen moeten deze 'leren' (inspanningsverplichting). Hoe zij dat gaan doen is geheel aan de school en in welke mate er een resultaat vereist is daarbij, wordt niet aangegeven in de wet¹³.

Ook voor de bovenbouw van havo/vwo/vmbo zijn er enkele voorgeschreven zaken: over de opbouw en vakken van de profielen en de betreffende studielasturen. Maar ook hier is de hoe-vraag geheel open: hoe de school die vakgebieden aanbiedt én het onderwijsproces inricht, is geheel vrij. Ook moet de voortgang in de ontwikkeling worden vastgesteld, maar hoe dat gaat is veelal aan de school.¹⁴

In het VO moet de school rekening houden met de eindexameneisen, zowel voor het CE als het SE. Het Programma van Toetsing en Afsluiting (PTA) moet aan enkele voorwaarden voldoen, net als het profielwerkstuk. De inhoud van het eindexamen (welke leerdoelen en lesstof) wordt landelijk vastgesteld en is op internet terug te vinden. De school wordt geacht leerlingen in voldoende mate in staat te stellen om zich deze leerstof eigen te maken. Maar over de wijze waarop dat zou moeten gebeuren, bestaan geen voorschriften.

In het onderzoekskader van de inspectie is vastgelegd dat van de scholen en besturen -naast een voldoende basiskwaliteit- tevens eigen ambities worden verwacht.

Scholen met een duidelijke pedagogische visie en een eigen onderwijskundige aanpak kunnen daarmee boven de vereiste basiskwaliteit uitstijgen, mits de kwaliteitsprocessen cyclisch zijn ingericht en dito worden uitgevoerd en gemonitord.

Al die wetsartikelen zorgen voor een zekere inperking, standaardisering en regulering van de wijze waarop het onderwijs moet worden georganiseerd. Ook geven de bepalingen een zekere aanduiding van de inhoud van vakgebieden. Dit is met name het geval bij de basisvaardigheden, de digitale vaardigheden, het burgerschapsonderwijs (OP1), de kerndoelen en de eindexameneisen (OP6).

Over de pedagogische en onderwijskundige aanpak (de hoe-vraag) zijn er echter geen voorschriften, behalve dat er 'geleerd' moet worden en dat leerlingen zich ontwikkelen (OP2). Tevens moet het onderwijs worden afgestemd op de voortgang in ontwikkeling van de leerlingen¹⁵. Ook moet de school de voortgang van het onderwijsproces volgen, de resultaten ervan vaststellen en deze rapporteren aan de ouders (OP3). Voorts dient er sprake te zijn van een minimale onderwijstijd (OP4).

Als we die standaarden vertalen naar enkele belangrijke kenmerken van ontwikkelingsgericht onderwijs, dan kan je stellen dat de wetgeving aan de besturen veel ruimte geeft om ontwikkelingsgericht onderwijs mogelijk te maken:

- *het ononderbroken ontwikkelingsproces staat centraal*: past in standaard OP1 en Artikel 1.4, tweede lid, WVO 2020;

¹⁰ De inspectie hanteert dikwijls een eigen norm (=minimum eis), meestal gebaseerd op het (landelijk) gemiddelde en geëxpliciteerd in het waarderingskader.

¹¹ Zie art. 8- lid 9 WPO en art. 2.34 WVO: hier gaat het om een inspanningsverplichting.

¹² Zie: Bijlage 1 -behorend bij artikel 2.1. van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

¹³ Zie noot 10.

¹⁴ Uitzondering is de toetsing van de basisvaardigheden; hiervoor is dikwijls een extern genormeerde toets vereist.

¹⁵ In hoeverre dit de vrijheid beperkt is de vraag. Wie bepaalt wat 'de ontwikkeling van de leerlingen' betekent? Gaat het om het collectief? Of om de ontwikkeling van elke leerling afzonderlijk? Hoe breed wordt de ontwikkeling bedoeld? Op alle gebieden? Wie stelt de voortgang vast? Waarop heeft die voortgang precies betrekking?

- *het aanbod wordt vertaald in leervragen (challenges), die verbonden (kunnen) worden met meerdere domeinen (kennisgebieden) en vaardigheden*: past in standaard OP1 en in Artikel 2.13 en 2.14, eerste lid, WVO 2020 jo. Besluit kerndoelen onderbouw VO; en in standaard OP2 Artikel 2.34, Artikel 2.2, eerste lid, en Artikel 2.41, eerste lid, WVO 2020.
- *de relationeel-autonome ontwikkeling in het leerproces*: is geheel aan de school;
- *erkenning en coaching van elke leerling als een uniek persoon*: is geheel aan de school en wordt ondersteund door de standaarden OP2 en OP3;
- *het ontwikkelen van eigen standpunten met ruimte voor elkaar, plaats voor dialoog en aandacht voor belangrijke mensheidsthema's*: is geheel aan de school en wordt ondersteund door Artikel 2.4 tot en met 2.9 WVO 2020 en de standaarden OP2 en OP3;
- *het doorbreken van het leerstofjaarklassensysteem* is geheel aan de school en wordt ondersteund door de standaarden OP2 en OP3 en Artikel 1.4, tweede lid, WVO 2020 en Artikel 2.41, eerste lid, WVO 2020.

VERMEENDE DISCREPANTIES

Als we de wetgeving vergelijken met de bedoelingen van ontwikkelingsgerichte onderwijs, is te constateren dat er 'hier en daar' wel enige discrepanties te zien zijn, die verschillen van karakter:

a) de wet schrijft een bepaalde regel voor, maar in de praktijk wordt die regel niet gerealiseerd. Een voorbeeld hiervan is dat niet alle leerlingen het onderwijs krijgen dat voor hen nodig is om een ononderbroken ontwikkeling te kunnen hebben en dat het onderwijs wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen¹⁶. De wet geeft meestal een inspanningsverplichting aan en/of is multi-interpretabel (zie de vorige paragraaf).

b) de wet schrijft een regel voor die het realiseren van ontwikkelingsgericht onderwijs moeilijker maakt, zoals bijvoorbeeld de strikte bepalingen rond het eindexamen;

c) de wet schrijft niets voor, maar de praktijk op de meeste scholen is anders dan je zou willen met ontwikkelingsgericht onderwijs. Een voorbeeld hiervan is: het leerstofjaarklassensysteem. Nergens staat dat de school leerlingen in vaste groepen rond eenzelfde leeftijd moet groeperen en dat de leerstof voor die leeftijdsgroep hetzelfde moet zijn. Dat hebben scholen zelf in het verleden ooit bedacht, mede in die richting gestuurd door de uitgevers van lesmaterialen.

CONCLUSIE:

De wet geeft scholen veel ruimte om het onderwijs naar eigen inzicht te organiseren door de formulering van inspanningsverplichtingen of vage bedoelingen. Scholen worden daardoor echter niet of te weinig gestimuleerd om het onderwijs in te richten op de ontwikkeling van de individuele leerling: achterstanden blijven bestaan, de begeleiding, de uitleg of het aanbod is onvoldoende afgestemd op die ontwikkeling. Passend onderwijs en inclusiviteit komen daardoor te weinig van de grond. Scholen laten leerlingen doubleren of afstromen.

De ruimte in de wet biedt scholen ook de kans om zich soms te verschuilen achter de regels. Dat vindt ook de huidige minister voor Primair- en Voortgezet onderwijs, Dennis Wiersma. Hij wil de teugels strakker aanhalen en een 'fundamentele herijking van het besturingsmodel'¹⁷ realiseren.

Wet- en regelgeving geeft op een aantal punten voorschriften over de randvoorwaarden voor het onderwijs en over wat er globaal geleerd zou moeten worden.

Er is, in tegenstelling tot wat nog te vaak wordt gedacht, veel inhoudelijke en onderwijskundige vrijheid. De school is vrij om te bepalen welke werkwijze zij wil hanteren en op basis van welke pedagogische uitgangspunten zij het onderwijsproces wil inrichten. Er zijn in de wet geen beperkingen om met ontwikkelingsgericht onderwijs van start te gaan.

Bestuur en scholen dienen hun keuzes wel te legitimeren. En feitelijk gebeurt dat continu op bestuurs- en schoolniveau, tijdens gesprekken met Raden van Toezicht, (Gemeenschappelijke) Medezeggenschapsraden en andere gremia.

¹⁶ Zie art. 8-lid 1 WPO en art. 1.4 lid 2 WVO 2022.

¹⁷ Zie brief van de Minister voor PVO aan de Tweede Kamer d.d. 18-04-2023 bij de aanbieding van het IBO-rapport "Koersen op kwaliteit en kansengelijkheid. IBO sturing op kwaliteit van onderwijs".

BIJLAGE: ONDERZOEKSKADER INSPECTIE¹⁸

In de bijlage bespreek ik per sector de kwaliteitsgebieden van het onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs. Citaten zijn in het groen weergegeven.

Het onderzoekskader geldt voor zowel openbare als bijzondere scholen.¹⁹ In grote lijnen is het onderzoekskader voor het Primair en Voortgezet Onderwijs vergelijkbaar. Ik bespreek het kader voor het Primair Onderwijs²⁰ en zal extra toelichting geven als de uitwerking voor het Voortgezet Onderwijs echt afwijkend is. Uiteraard zal het kader voor het voortgezet onderwijs afwijken op o.a. het gebied van de vakken en de examens.

Centraal staat de vraag "Hoeveel onderwijskundige vrijheid heeft het bestuur" m.b.t. de bepalingen over het onderwijsproces, de inhoud en onderwijsresultaten (examens), alsmede over de inrichting, de organisatie en over de kwaliteitszorg? Het financieel beheer, de huisvesting, de toelating/toegankelijkheid, de rapportage (jaarverslag), communicatie met de ouders, etc. blijven in deze notitie achterwege.

De grondslag voor het wettelijk kader voor het toezicht op het primair en voortgezet onderwijs is de Wet op het Onderwijstoezicht (WOT). De Inspectie moet toezien op de naleving van wet- en regelgeving, de kwaliteit van het onderwijs stimuleren en het financieel beheer beoordelen en bevorderen. Het toezicht richt zich met name op het bestuur en zijn scholen, incl. de samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs, en op individuele scholen²¹.

De besturen zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs (incl. de gang van zaken) op hun scholen én voor een deugdelijk financieel beheer²².

"Besturen hebben daarnaast een wettelijke verantwoordelijkheid voor passend onderwijs. De kern daarvan is dat **voor alle leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte zo passend mogelijk onderwijs wordt gerealiseerd**. Schoolbesturen hebben in dat verband een zorgplicht voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben." (...)

"In aanvulling op dit bestuursgerichte toezicht, onderzoeken en beoordelen we ook scholen als het besturen niet lukt de basiskwaliteit te realiseren. Verder geeft het bestuur met het onderwijs ook invulling aan **eigen ambities**, waaronder vaak ook ambities die de kernfuncties van het onderwijsstelsel raken. Daarop sluiten we aan vanuit onze stimulerende rol."

Dit laatste betekent dat de inspectie van de besturen (scholen) verwacht dat zij méér doen dan wettelijk is voorgeschreven, namelijk dat men ook **eigen ambities** heeft en die wil realiseren. Alleen de wet volgen is dus niet voldoende.

NB: Hier ligt de ultieme ruimte voor scholen om te verantwoorden wat zij willen realiseren, hoe zij dat willen doen, wat zij doen om te onderzoeken of en hoe het lukt, om vervolgens te verwoorden wat er goed gaat, wat er beter kan en wat er beter moet. Even simpel als cruciaal.

Het onderzoekskader omvat de waarderingskaders voor besturen en scholen, alsmede de onderdelen 'oordelen en waarderen', de 'werkwijze van het toezicht' en 'communicatie en rapportage'. In deze notitie beperk ik mij tot *het waarderingskader*.

In het waarderingskader worden kwaliteitsgebieden en standaarden onderscheiden, alsmede de 'overige wettelijke vereisten'.

1. PRIMAIR ONDERWIJS

1.1. WAARDERINGSKADER BESTUREN PO

¹⁸ Het Onderzoekskader van de Inspectie heeft een voorschrijvend karakter (AMvB) en is gebaseerd op de Wet Onderwijs Toezicht (WOT). Het bevat o.a. bepalingen die kunnen leiden tot financiële sancties.

¹⁹ De formele begripsomschrijving is te vinden in de WPO (art.1). In deze notitie is ook gebruik gemaakt van de wettekst zoals die te vinden is op o.a.: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003420/2023-01-01>. Geraadpleegd op 15-03-2023.

²⁰ Voluit: "Onderzoekskader 2021 voor het toezicht op de voorschoolse educatie en het primair onderwijs- versie per 1 Augustus 2022", hierna aangeduid met 'Onderzoekskader PO'.

²¹ Daarnaast houdt de inspectie ook toezicht op de werking en de kwaliteit van het stelsel als geheel. Hier staan met name de kernfuncties van het stelsel centraal: kwalificatie, socialisatie en allocatie, waaronder selectie en gelijke kansen, alsmede de voorwaarden voor de realisatie van de kernfuncties.

²² Inspectie van het Onderwijs, "Onderzoekskader 2021 voor het toezicht op de voorschoolse educatie en het primair onderwijs", pag. 13.

In het waarderingskader voor besturen onderscheidt de inspectie slechts één kwaliteitsgebied: "Besturing, Kwaliteitszorg en Ambitie (BKA) met drie standaarden:

BKA1: Visie, ambities en doelen:

"Het bestuur heeft een visie op kwaliteit, heeft hiervoor ambities en doelen opgesteld en stuurt op het behalen daarvan."

BKA2: Uitvoering en kwaliteitscultuur:

"Het bestuur realiseert samen met de scholen de doelen voor kwaliteit, bevordert een kwaliteitscultuur, zorgt voor randvoorwaarden en stuurt, waar nodig, tussentijds bij."

BKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog:

"Het bestuur evalueert en analyseert systematisch of het de doelen realiseert en verantwoordt zich hierover. Het stelt wanneer dat nodig is het beleid bij en betreft daartoe interne en externe belanghebbenden in een goed functionerende dialoog."

Bij elk van deze standaarden is aangegeven wat de inspectie verstaat onder 'basiskwaliteit' én wordt de vraag gesteld of er aanvullende ambities zijn geformuleerd door het bestuur én of die worden gerealiseerd.

Tevens geeft de inspectie per standaard aan wat de wettelijke vereisten zijn die hierop betrekking hebben.²³ Enkele voorbeelden hiervan:

bij BKA1: Visie, ambities en doelen:

"Artikel 8, eerste lid, WPO: Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat **de leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen en wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen.**"

Andere artikelen gaan over het schoolplan (Art. 12 WPO) en de schoolgids (Art. 13 WPO) en de eisen die daaraan worden gesteld.

Opmerkelijk is Artikel 12-lid 4 (het schoolplan omvat):

"4. De beschrijving van het stelsel van kwaliteitszorg omvat in elk geval het zorg dragen voor:
a. het bewaken dat leerlingen **een ononderbroken ontwikkelingsproces** kunnen doorlopen en dat het onderwijs wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van leerlingen, bedoeld in artikel 8, eerste lid, mede met behulp van het leerling- en onderwijsvolgsysteem, bedoeld in artikel 45b, eerste lid, en
b. het vaststellen welke maatregelen ter verbetering nodig zijn."

Hier heeft het bestuur alle ruimte om in het schoolplan aan te geven op welke wijze het bestuur zelf deze inspanningsverplichtingen interpreteert en vormgeeft, maar ook welk doel of resultaat het hiermee wil bereiken. Van het bestuur wordt geëist dat het jaarlijks haar eigen doelen, resultaten en inspanningen evalueert, vaststelt wat er te verbeteren valt en hoe daaraan vervolgens gaat worden gewerkt²⁴

bij BKA2: Uitvoering en kwaliteitscultuur:

Artikel 10 WPO: "Het bevoegd gezag draagt zorg voor de kwaliteit van het onderwijs op de school. Onder zorg dragen voor de kwaliteit van het onderwijs wordt in elk geval verstaan **het naleven van de bij of krachtens deze wet gegeven voorschriften en het uitvoeren van het stelsel van kwaliteitszorg**, bedoeld in artikel 12, vierde lid."

De wijze waarop het bestuur zorgdraagt voor de kwaliteit en haar kwaliteitszorg inricht is - behoudens de voorschriften- verder geheel aan het bestuur.

"Het schoolbestuur is eindverantwoordelijk voor de onderwijskwaliteit op school. Het bestuur moet de kwaliteit systematisch volgen. Maar het bestuur mag zélf bepalen op welke manier ze dat doet.", zo schrijft het ministerie van OCW²⁵.

bij BKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog:

"Artikel 160 en 161, WPO: **De besturen van de scholen voeren jaarlijks overleg met elkaar, met organisaties voor kinderopvang en met de gemeente over het voorkomen van segregatie, het bevorderen van integratie en het bestrijden van achterstanden.**"

Opm.: Hier gaat het slechts om globale aanduidingen met het karakter van een inspanningsverplichting. Er staat niet in welke mate iets moet worden bereikt!

²³ Zie: 'Onderzoekskader PO', par. 4.3, pag. 21 e.v.

²⁴ zie ook art.10 WPO.

²⁵ Zie de brochure "Ruimte in regels, Papieren rompslomp of kan het anders?" Den Haag 2017, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, pag. 8.

De wet op het Primair Onderwijs gaat in artikel 8 over de **uitgangspunten en doelstellingen van het onderwijs**:

"1. Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat de leerlingen **een ononderbroken ontwikkelingsproces** kunnen doorlopen. **Het wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen.**

Opm.: Hierin staat niets over de inhoud of aspecten van de ontwikkeling van de leerlingen, evenmin op welke wijze er moet worden afgestemd op die ontwikkeling noch in welke mate die afstemming moet plaatsvinden. Ook over de 'hoe-vraag' bij het geven van het onderwijs wordt hier niet gesproken.

Er blijft dus veel ruimte voor een eigen invulling door de school.

2. Het onderwijs richt zich in elk geval op **de emotionele en de verstandelijke ontwikkeling, en op het ontwikkelen van creativiteit, op het verwerven van noodzakelijke kennis en van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden.**

Opm.: Ook hier gaat het slechts om globale aanduidingen met het karakter van een inspanningsverplichting.

3. Het onderwijs bevordert **actief burgerschap en sociale cohesie** op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:

a. het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school;

b. het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving; en

c. **het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.**

*Opm.: Dit is een van de weinige artikelen die beogen **inhoudelijke duiding** te geven aan wat er ongeveer aangeboden zou moeten worden. Maar ook hier blijft de 'hoe-vraag' bij het geven van het onderwijs buiten beeld.*

3a Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het derde lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

4. Ten aanzien van leerlingen die extra ondersteuning behoeven, **is het onderwijs gericht op individuele begeleiding die is afgestemd op de behoeften van de leerling.**" (...)

Opm.: Ook hier gaat het slechts om globale aanduidingen met het karakter van een inspanningsverplichting.

Over de inrichting van het onderwijs zegt dit artikel 8 in lid 7-10:

"7. Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat:

a. de leerlingen **in beginsel** binnen een tijdvak van **8 aaneensluitende schooljaren** de school kunnen doorlopen;

b. de leerlingen in 8 schooljaren ten minste **7.520 uren** onderwijs ontvangen, met dien verstande dat:

1°. de leerlingen in de eerste 4 schooljaren ten minste 3.520 uren onderwijs en in de laatste 4 schooljaren ten minste 3.760 uren onderwijs ontvangen, en

2°. aan de leerlingen in de laatste 6 schooljaren ten hoogste 7 weken van het schooljaar 4 dagen per week onderwijs wordt gegeven, die evenwichtig zijn verdeeld over het schooljaar, bij een schoolweek van in beginsel niet minder dan 5 dagen onderwijs; en

c. de onderwijsactiviteiten evenwichtig over de dag worden verdeeld, tenzij afwijking van deze verdeling van belang is in verband met activiteiten in het kader van het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden.

8. Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat leerlingen die in verband met ziekte thuis verblijven dan wel zijn opgenomen in een ziekenhuis, **op adequate wijze voldoende onderwijs kunnen genieten.**

9. **Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat daarbij op structurele en herkenbare wijze aandacht wordt besteed aan het bestrijden van achterstanden in het bijzonder in de beheersing van de Nederlandse taal,** waarin ook door middel van vroegschoolse educatie kan worden voorzien.

10. De inspectie kan op verzoek van het bevoegd gezag ermee instemmen dat om lichamelijke of psychische redenen voor individuele leerlingen wordt afgeweken van het negende²⁶ lid, onderdeel b."

²⁶ Waarschijnlijk heeft dit betrekking op een vorige versie van de wet en is dit niet aangepast; naar mijn mening moet hier gelezen worden "zevende lid, onderdeel b."

Opm.: In artikel 8-lid 9 wordt een aanwijzing gegeven over de inhoud van het onderwijs. De formulering is in termen van een inspanningsverplichting, hetgeen veel ruimte geeft voor een eigen invulling. Of en in welke mate er iets moet worden bereikt blijft buiten beschouwing. Op dat punt kan een bestuur dus zijn eigen ambitie formuleren.

1.2 WAARDERINGSKADER SCHOLEN PO

Het waarderingskader voor scholen in het PO bevat 4 kwaliteitsgebieden en 12 standaarden. Zie het schema hieronder²⁷.

OP: ONDERWIJSPROCES	
OP1	Aanbod
OP2	Zicht op ontwikkeling en begeleiding
OP3	Pedagogisch-didactisch handelen
OP4	Onderwijstijd
OP6	Afsluiting
VS: VEILIGHEID EN SCHOOLKLIMAAT	
VS1	Veiligheid
VS2	Schoolklimaat
OR: ONDERWIJSRESULTATEN	
OR1	Resultaten
OR2	Sociale en maatschappelijke competenties
SKA STUREN, KWALITEITSZORG EN AMBITIE	
SKA1	Visie, ambities en doelen
SKA2	Uitvoering en kwaliteitscultuur
SKA3	Evaluatie, verantwoording en dialoog

Overzicht Kwaliteitsgebieden en Standaarden Waarderingskader PO

Het gaat hierbij om de volgende standaarden:

KWALITEITSGEBIED ONDERWIJSPROCES (OP):

OP1. Aanbod

Het aanbod bereidt de leerlingen voor op vervolgonderwijs en de samenleving.

OP2. Zicht op ontwikkeling en begeleiding

De school volgt de ontwikkeling van de leerlingen en biedt waar nodig passende begeleiding en extra ondersteuning.

OP3. Pedagogisch-didactisch handelen

Het pedagogisch-didactisch handelen van de leraren stelt leerlingen in staat om te leren en zich te ontwikkelen.

OP4. Onderwijstijd

De leerlingen krijgen voldoende tijd om zich het aanbod eigen te maken.

OP6. Afsluiting

De afsluiting van het onderwijs verloopt zorgvuldig.

Bij elk van deze standaarden is aangegeven wat de inspectie verstaat onder 'basiskwaliteit' én wordt de vraag gesteld of er **aanvullende ambities** zijn geformuleerd door het bestuur én of die worden gerealiseerd.

Tevens geeft de inspectie per standaard aan wat de wettelijke vereisten zijn die hierop betrekking hebben.²⁸ Ik beperk me tot de meest relevante wetsartikelen die de vrijheid voor scholen en besturen inperken of duidelijk richting geven²⁹.

Bijvoorbeeld voor OP1. Aanbod:

- "Artikel 2 WPO: De school bereidt de leerlingen voor op het vervolgonderwijs.

²⁷ De waarderingskaders zijn in alle sectoren zo veel mogelijk gelijk. Voor de kwaliteitsgebieden worden in alle sectoren dezelfde lettercodes gehanteerd. De nummering van de standaarden loopt niet altijd door, omdat de sectoren verschillen in de uitwerking van de kwaliteitsgebieden en soms ook in het aantal standaarden dat een kwaliteitsgebied omvat.

²⁸ Zie: 'Onderzoekskader PO', par. 5.3, pag. 27 e.v.

²⁹ Voor een compleet overzicht verwijst ik naar het Onderzoekskader van de inspectie.

- Artikel 8, eerste lid, WPO: Het onderwijs is afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van leerlingen en **zij kunnen een ononderbroken ontwikkelingsproces doorlopen**.
- Artikel 8, tweede lid, WPO: De inhoud van het onderwijs richt zich op de emotionele, zintuiglijke, lichamelijke en verstandelijke ontwikkeling en op het ontwikkelen van de creativiteit, alsmede op het verwerven van de noodzakelijke kennis op het gebied van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden.
- Artikel 8, derde lid, WPO: Het onderwijs bevordert **actief burgerschap en sociale cohesie** (kennis van en respect voor basiswaarden en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties).
- Artikel 9, elfde lid, WPO jo. artikelen 2 en 3 en bijlagen bij Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen: **Het onderwijs neemt de referentieniveaus van taal en rekenen als uitgangspunt**.
- Artikel 12, tweede lid, sub a, WPO: Het schoolplan bevat de uitwerking van de wettelijke opdrachten voor de uitgangspunten, doelstellingen en inhoud van het onderwijs."

En verder in Artikel 9:

- "1. Het onderwijs omvat, waar mogelijk in samenhang:
- a. zintuiglijke en lichamelijke oefening;
 - b. Nederlandse taal;
 - c. rekenen en wiskunde;
 - d. Engelse taal;
 - e. enkele kennisgebieden;
 - f. expressie-activiteiten;
 - g. bevordering van sociale redzaamheid, waaronder gedrag in het verkeer;
 - h. bevordering van gezond gedrag.
2. Bij **de kennisgebieden** wordt in elk geval aandacht besteed aan:
- a. aardrijkskunde;
 - b. geschiedenis;
 - c. de natuur, waaronder biologie;
 - d. maatschappelijke verhoudingen, waaronder staatsinrichting;
 - e. geestelijke stromingen.
3. Het onderwijs kan naast de onderwijsactiviteiten, genoemd in het eerste en tweede lid, tevens de Duitse taal of de Franse taal omvatten."

Opm.: Dit artikel wil inhoudelijk duiding geven welke vakgebieden (tenminste) aangeboden zou moeten worden. Het is slechts een globale aanduiding. Over leerdoelen en aantallen uren wordt hier niet gesproken. Ook hier blijft de 'hoe-vraag' bij het geven van het onderwijs buiten beeld. Bij de kerndoelen wordt het al iets concreter:

- "9. Voor de school geldt de eis dat zij tenminste **de kerndoelen** bij haar onderwijsactiviteiten als aan het eind van het basisonderwijs te bereiken doelstellingen **hanteert**. **Kerndoelen geven een beschrijving van kwaliteiten van leerlingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden**.
- Indien de eerste volzin niet kan worden toegepast voor een leerling vanwege zijn handicap, wordt in het ontwikkelingsperspectief, bedoeld in artikel 40a, aangegeven welke vervangende onderwijsdoelen worden gehanteerd.
10. Indien een bevoegd gezag van **een bijzondere school** **dringend bedenkingen** heeft tegen de krachtens het vijfde of zesde lid vastgestelde kerndoelen, kan het bevoegd gezag **eigen kerndoelen** voor de school vaststellen³⁰. Deze kerndoelen zijn van gelijk niveau als de kerndoelen, bedoeld in het vijfde of zesde lid. Het bevoegd gezag zendt de vastgestelde kerndoelen aan de inspecteur."

*Opmerking: Hier staat dat de school ook **eigen kerndoelen** mag vaststellen en aanbieden.*

11. Bij de verzorging van het onderwijs op basis van de kerndoelen voor Nederlandse taal en rekenen en wiskunde, neemt het bevoegd gezag, met inachtneming van artikel 8, eerste lid, **de referentieniveaus Nederlandse taal en de referentieniveaus rekenen**, bedoeld in artikel 2, tweede lid, aanhef en onderdeel a, van de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen, als uitgangspunt."

Opm.: Ook al vindt de minister Taal en Rekenen belangrijk, meer dan een inspanningsverplichting valt in het bovenstaande artikel niet te lezen. Over de 'hoe-vraag' wordt niet gesproken, noch over de mate waarin die kerndoelen (ook voor taal en rekenen) zouden moeten worden bereikt. In de praktijk van het toezicht zullen de resultaten van een school worden vergeleken met het landelijk gemiddelde (van een vergelijkbare leerlingenpopulatie).

Artikel 9b gaat over de **Centrale eindtoets taal en rekenen**:

- "1. In het achtste schooljaar legt de leerling in een volledige week tussen 15 april en 15 mei een centrale eindtoets af.
2. De centrale eindtoets meet **kennis en vaardigheden van de leerling op het terrein van Nederlandse taal en rekenen en wiskunde, met inachtneming van de referentieniveaus Nederlandse taal en de referentieniveaus rekenen**, bedoeld in artikel 2, tweede lid, aanhef en onderdeel a, van de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen. Het bevoegd gezag **kan** bij een leerling tevens de toets voor de kennisgebieden, genoemd in artikel 9, tweede lid, onderdelen a, b en c, afnemen.
3. Indien een leerling is verhinderd de centrale eindtoets af te leggen, wordt de toets **op een later moment** alsnog afgenomen, tenzij dit voor de leerling om medische redenen onmogelijk is.

³⁰ Hier heeft de bijzondere school dus extra ruimte om eigen kerndoelen vast te stellen.

4. Het bevoegd gezag kan mede op basis van de toetsgegevens in het leerling- en onderwijsvolgsysteem, bedoeld in artikel 8, zevende lid, gemotiveerd bepalen dat **geen** centrale eindtoets wordt afgelegd door:
- a. zeer moeilijk lerende leerlingen,
 - b. meervoudig gehandicapte leerlingen voor wie het zeer moeilijk lerend zijn een van de handicaps is, en
 - c. leerlingen die vier jaar of korter in Nederland zijn en om die reden de Nederlandse taal onvoldoende beheersen.”

Opm.: Voorgescreven wordt dat in een bepaalde periode een centrale eindtoets moet worden afgenomen. Welke eindtoets is vrij. Het bestuur mag bepaalde leerlingen (die waarschijnlijk laag zullen scoren) niet laten deelnemen. Als dit gebeurt ontstaat er geen inzicht in de mate van ontwikkeling bij deze leerlingen, althans volgens een centrale eindtoets³¹.

Aanvullend voor OP2. Zicht op ontwikkeling en begeleiding o.a.³²:

- “Artikel 1 WPO: In het schoolondersteuningsprofiel is vastgelegd welke voorzieningen zijn getroffen voor **leerlingen die extra ondersteuning** nodig hebben.
- Artikel 8, vierde lid, WPO: **De school biedt individuele begeleiding die is afgestemd op de behoeften van de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben.**
- Artikel 8, vijfde lid, WPO: Het bestuur stelt ten minste eenmaal in de vier jaar het schoolondersteuningsprofiel vast.
- Artikel 8, zesde lid, WPO: De school volgt de vorderingen van de leerlingen in kennis en vaardigheden door middel van een **leerling- en onderwijsvolgsysteem**. Bij taal en rekenen/wiskunde gebeurt dit met **genormeerde toetsen**.
- Artikel 8, elfde lid, WPO: **De school werkt herkenbaar en gestructureerd aan de bestrijding van achterstanden.**
- Artikel 11 WPO: De school **rapporteert over de vorderingen van de leerlingen aan hun ouders**, voogden of verzorgers.
- Artikel 12, tweede lid, WPO: De school heeft in het schoolplan beschreven op welke wijze het schoolondersteuningsprofiel wordt betrokken bij het onderwijskundig beleid.
- Artikel 12, vierde lid, sub a, WPO: De school heeft de wijze waarop het onderwijs wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van leerlingen in het schoolplan beschreven.
- Artikel 3.1 Inrichtingsbesluit WPO: In het ontwikkelingsperspectief is informatie opgenomen over de **begeleiding die de leerling wordt geboden**, naar welke onderwijssoort in het voortgezet onderwijs of naar uitstroomprofiel van het voortgezet speciaal onderwijs de leerling naar verwachting zal uitstromen, en over de belemmerende en bevorderende factoren die van invloed zijn op het onderwijs aan de leerling.”

Opm.: Voorgescreven wordt dat leerlingen, die extra zorg nodig hebben, een bepaalde extra ondersteuning moeten krijgen (Artikel 1). Maar de school bepaalt in welke mate en welke soort individuele begeleiding er wordt gegeven, én wat de behoefte van de betreffende leerlingen is. Verder staan er nog een aantal instructies in (over het volgsysteem, de rapportage, het bestrijden van achterstanden, etc.). Ook hier is de hoe-vraag geheel vrij. Evenmin worden er in de wet doelen en resultaten verlangd. Uiteraard kan het bestuur deze ruimte gebruiken om zelf eigen doelen en resultaten te formuleren (ambities).

Aanvullend voor OP3. Pedagogisch-didactisch handelen o.a.:

- “Artikel 12, tweede en derde lid, WPO: De school heeft haar beleid over het pedagogisch-didactisch handelen **in het schoolplan** geformuleerd. **Het beleid over het pedagogisch-didactisch handelen is zichtbaar in het dagelijks handelen van de leraren.**”

Hier staat dat de school moet aangeven wat haar beleid is over het pedagogisch-didactisch handelen EN dat dit zichtbaar moet zijn in de klas, bij alle leraren. Om welk beleid het gaat is geheel vrij, mits binnen de kaders van de wet, bijv. geen discriminatie van de leerlingen (gelijke behandeling tussen jongens en meisjes, ongeacht huidskleur of achtergrond), conform de waarden van een democratische rechtstaat, etc.

Als scholen in hun schoolplan hebben vermeld dat zij van iedereen respectvol gedrag verwacht, dan geldt dat natuurlijk ook voor de interactie in de klas tussen leraar en leerling. Ook als ‘de leerling centraal’ wordt gesteld dient dat in de klas zichtbaar te zijn in de wijze waarop de les wordt vormgegeven. De schoolleiding zou voorbeelden van gewenst gedrag, als concretisering van haar visie, waarden en normen, met de leraren kunnen bespreken en vastleggen. Artikel 12 biedt veel vrijheid aan de school en het bestuur over hoe er lesgegeven zou moeten worden, maar is allerminst vrijblijvend!

OP4. Onderwijstijd o.a.:

³¹ Over de kwaliteit van de centrale eindtoets is vrij veel discussie. Zie o.a. Karen Heij, “Van de kat en de bel, Tellen en vertellen met de eindtoets basisonderwijs”, 2021.

³² Vanaf deze standaard geldt dat ook eerder genoemde wetsartikelen op deze en volgende standaarden van toepassing kunnen zijn.

Hier staan regels over de minimale onderwijstijd, die leerlingen feitelijk moeten krijgen, en de verdeling ervan over de leerjaren.

OP6. Afsluiting en schooladvies o.a.:

"Artikel 42, eerste lid, WPO: Voor de ontvangende school stelt de school **een onderwijskundig rapport** op. Artikel 42, tweede lid, WPO: Het bestuur stelt voor iedere leerling in het achtste schooljaar voor 1 maart een **schooladvies** vast over het volgen van aansluitend onderwijs, **en heroverweegt het advies als een leerling hoger scoort op de eindtoets** dan het schooladvies. Wanneer hierbij wordt afgeweken van de uitslag van de toets, wordt dit gemotiveerd aan de ouders."

Opm.: Slechts enkele voorschriften over de procedure in dit artikel. Niets over de kwaliteit van het (initiële) advies. De school moet alleen heroverwegen (bij een hogere score op de eindtoets. De eindtoets is dus niet bepalend, maar de opvatting van de school. Het behoeft dus geen verbazing te wekken dat in meer dan 30% van de gevallen het schooladvies afwijkt van de scores op de eindtoets. Er wordt overwogen om de score van de eindtoets als basis voor het advies te nemen.

KWALITEITSGBIED VEILIGHEID EN SCHOOLKLIMAAT (VS):

VS1. Veiligheid

De school zorgt voor een veilige omgeving voor leerlingen.

VS2. Schoolklimaat

De school heeft een schoolklimaat dat bijdraagt aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties.

Ook bij elk van deze standaarden is aangegeven wat de inspectie verstaat onder '**basiskwaliteit**' én wordt de vraag gesteld of er **aanvullende ambities** zijn geformuleerd door het bestuur én of die worden gerealiseerd.

VS1. Veiligheid o.a.:

Opmerking: Deze standaard heeft betrekking op het formuleren en uitvoeren van het eigen beleid van het bestuur inzake veiligheid, binnen de wettelijke voorschriften hierover.

VS2. Schoolklimaat:

"Artikel 8, derde lid, WPO: Het onderwijs bevordert **actief burgerschap en sociale cohesie** op doelgerichte en samenhangende wijze, richt zich onder andere op het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden en het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Artikel 8, lid 3a, WPO: Het bestuur draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met **de basiswaarden van de democratische rechtsstaat**, en creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd **actief te oefenen** met de omgang met deze waarden."

Opmerking: Ook bij deze standaard dient het bestuur een eigen beleid, binnen de wettelijke voorschriften, te formuleren en uit te voeren. Veel vrijheid, maar geen vrijblijvendheid.

KWALITEITSGBIED ONDERWIJSRESULTATEN (OR):

OR1. Resultaten

De school behaalt met haar leerlingen leerresultaten die ten minste in overeenstemming zijn met de gestelde norm.

OR2. Sociale en maatschappelijke competenties

De leerlingen behalen sociale en maatschappelijke competenties op het niveau dat ten minste in overeenstemming is met de verwachtingen van het vervolgonderwijs en de maatschappij.

Ook bij elk van deze standaarden is aangegeven wat de inspectie verstaat onder '**basiskwaliteit**' én wordt de vraag gesteld of er **aanvullende ambities** zijn geformuleerd door het bestuur én of die worden gerealiseerd.

De bijbehorende wettelijke vereisten zijn:

OR1. Resultaten o.a.:

"Artikel 10a WPO, artikelen 2.2 en 2.4, Inrichtingsbesluit WPO en de Regeling leerresultaten PO 2020: **Scholen moeten voldoende leerresultaten behalen**. Er is sprake van voldoende leerresultaten als de resultaten op of boven de normering liggen (die is afgestemd op de samenstelling van de leerlingenpopulatie van scholen), zoals vastgelegd in de Regeling leerresultaten PO 2020."

Opm.: Dit artikel biedt veel vrijheid aan scholen en het bestuur over hoe die leerresultaten kunnen worden behaald, én wat onder een leerresultaat wordt verstaan. Wel dient er een normering gebruikt te worden. Daarnaast worden 'de leerresultaten' van de school vergeleken met een landelijk gemiddelde, rekening houdend met de leerlingenpopulatie. De ontwikkeling van de leerlingen dient uitgedrukt te worden aan de hand van een normering (welke mag de school zelf bepalen). Alleen bij de basisvaardigheden m.b.t. lezen, taalverzorging en rekenen dient de school genormeerde (externe) toetsen te gebruiken. In de wet bestaan hiervoor ambitieniveaus³³.

Voor de overige vakgebieden hoeft de school geen (externe) normering te gebruiken. Van alle aangeboden vakgebieden moet de school de ontwikkeling van de leerling volgen en regelmatig rapporteren aan de ouders.

Artikel 9b gaat over de Centrale eindtoets taal en rekenen:

"1. In het achtste schooljaar legt de leerling in een volledige week tussen 15 april en 15 mei een centrale eindtoets af.

2. De centrale eindtoets meet **kennis en vaardigheden van de leerling op het terrein van Nederlandse taal en rekenen en wiskunde, met inachtneming van de referentieniveaus Nederlandse taal en de referentieniveaus rekenen**, bedoeld in artikel 2, tweede lid, aanhef en onderdeel a, van de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen. Het bevoegd gezag kan bij een leerling tevens de toets voor de kennisgebieden, genoemd in artikel 9, tweede lid, onderdelen a, b en c, afnemen."

Opm.: Dit artikel geeft vrij nauwkeurig aan dat er zou moeten worden gemeten, maar niet welke kennis en vaardigheden in de genoemde vakgebieden. Tevens wordt er nog een extra optie aangeboden (die dus niet is verplicht). Er wordt hier veel ruimte geboden aan de toetsprofessionals.

Artikel 11 geeft aan dat **de leervorderingen** van de leerlingen aan de ouders moeten worden gerapporteerd "*met inachtneming van het leerling- en onderwijsvolgsysteem (...)*".

NB: Hierbij kiest niet de inspectie maar de school (c.q. het bestuur) hoe zij de ontwikkeling van haar leerlingen wenst te volgen.

OR2. Sociale en maatschappelijke competenties o.a.

"Artikel 8, tweede lid, WPO: Het onderwijs richt zich herkenbaar op de **emotionele en de verstandelijke ontwikkeling, op het ontwikkelen van creativiteit, het verwerven van kennis en van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden**.

Artikel 8, derde lid, WPO: Het onderwijs richt zich herkenbaar op het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke **competenties** die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving."

KWALITEITSGEBIED STUREN, KWALITEITSZORG EN AMBITIE (SKA):

SKA1. Visie, ambities en doelen

De school heeft een gedragen visie op goed onderwijs, heeft daarvoor ambities en doelen en stuurt op het behalen daarvan.

SKA2. Uitvoering en kwaliteitscultuur

De school realiseert de doelen voor goed onderwijs, bevordert een kwaliteitscultuur, zorgt voor randvoorwaarden en stuurt, waar nodig, tussentijds bij.

SKA3. Evaluatie, verantwoording en dialoog

De school evalueert en analyseert systematisch of zij de doelen realiseert en verantwoordt zich daarover. Ze stelt, wanneer nodig, het schoolbeleid bij en betreft interne en externe belanghebbenden in een goed functionerende dialoog.

Ook bij elk van deze standaarden is aangegeven wat de inspectie verstaat onder '**basiskwaliteit**' én wordt de vraag gesteld of er **aanvullende ambities** zijn geformuleerd door het bestuur én of die worden gerealiseerd.

De bijbehorende wettelijke vereisten zijn:

Wettelijke vereisten bij SKA1. Visie, ambities en doelen zijn o.a. :

• Artikel 8, derde lid, WPO: **Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie** (kennis van en respect voor basiswaarden en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties).

• Artikel 8, elfde lid, WPO: Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat daarbij op structurele en herkenbare wijze aandacht wordt besteed aan **het bestrijden van achterstanden**, in het bijzonder in de beheersing van de Nederlandse taal.

³³ Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen 2020.

- Artikel 10 WPO: **Het bestuur moet zorgen voor de kwaliteit van het onderwijs op een school.** Onder zorg dragen voor wordt in elk geval verstaan: het naleven van de wet en het uitvoeren van **het stelsel van kwaliteitszorg**. Dat houdt onder andere in dat er toetsbare doelen zijn geformuleerd.
- Artikel 12, eerste lid, WPO: **Het schoolplan bevat een beschrijving van het beleid met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs dat binnen de school wordt gevoerd**, en omvat in elk geval het onderwijskundig beleid, het personeelsbeleid en het stelsel van kwaliteitszorg.
- Artikel 12, tweede lid, WPO: **De beschrijving van het onderwijskundig beleid omvat in elk geval de inhoud van het onderwijs, de eigen opdrachten voor het onderwijs, het pedagogisch-didactisch klimaat en de veiligheid.** Daarbij betreft de school het schoolondersteuningsprofiel.
- Artikel 12, vierde lid, WPO: **De school draagt door haar stelsel van kwaliteitszorg zorg voor de ononderbroken ontwikkeling van leerlingen en de afstemming van het onderwijs op de voortgang van de ontwikkeling van leerlingen.** Ook moet worden vastgesteld waar verbetermaatregelen nodig zijn."

Opm.: In de hier aangehaalde artikelen blijkt dat het gaat om een inspanningsverplichting (bevorderen, aandacht besteden, een beschrijving bevatten over, etc.) de wijze waarop is aan het bestuur om vorm te geven. Het bestuur heeft ook hier alle ruimte om haar eigen ambities te verwoorden.

Bij SKA2. Uitvoering en kwaliteitscultuur o.a.:

Opm.: In de onderliggende artikelen blijkt dat het ook hier gaat om inspanningsverplichtingen. Ook hier heeft het bestuur alle ruimte om haar eigen ambities te verwoorden en de wijze waarop aan te geven.

Bij SKA3. Evaluatie, verantwoording en dialoog o.a.:

- Artikel 8 WMS: De **(G)MR ontvangt tijdig alle inlichtingen van het bestuur** die redelijkerwijs nodig zijn om zijn taak te kunnen vervullen en ontvangt in elk geval bepaalde in de wet beschreven informatie.
- Artikel 10 en 12, vierde lid, WPO: Het bestuur zorgt voor de kwaliteit van het onderwijs op de scholen via **een stelsel van kwaliteitszorg**. Dat houdt onder andere in dat er regelmatig wordt **geëvalueerd** of deze doelen worden gehaald.
- Artikel 10 WMS: Het bestuur heeft in bepaalde gevallen **voorafgaande instemming nodig van de (G)MR** voor elk besluit in dat geval, bijvoorbeeld bij verandering van de onderwijskundige doelstellingen van de school.
- Artikel 11 WMS: Het bestuur moet de (G)MR **vooraf in de gelegenheid stellen om te adviseren over besluiten bij bepaalde aangelegenheden**, bijvoorbeeld bij de vaststelling of wijziging van de hoofdlijnen van het meerjarig financieel beleid voor de school.
- Artikel 12 WMS: Het bestuur **heeft voorafgaande instemming nodig van het personeelsdeel** van de (G)MR bij besluiten bij bepaalde aangelegenheden, bijvoorbeeld bij de vaststelling of wijziging van de samenstelling van de formatie.
- Artikel 13, eerste lid, sub a, WPO: De school **maakt in de schoolgids duidelijk wat de doelen van het onderwijs zijn en welke resultaten** met het onderwijsleerproces worden bereikt.
- Artikel 13, eerste lid, sub o, WPO: **In de schoolgids dienen ook de gedane bevindingen ten aanzien van het stelsel van kwaliteitszorg te worden opgenomen en de maatregelen** die naar aanleiding daarvan zijn getroffen.
- Artikel 14 WMS: **Het bestuur heeft voorafgaande instemming nodig van het ouder- en leerlingdeel van de (G)MR over bepaalde besluiten**, bijvoorbeeld over de vaststelling van de schoolgids.
- Artikel 160 en 161, WPO: De bevoegde gezagsorganen van de scholen voeren **jaarlijks overleg met elkaar, met organisatie voor kinderopvang en met de gemeente** over het voorkomen van segregatie, het bevorderen van integratie en het bestrijden van achterstanden."

Opm.: Het blijkt dat het hier gaat om inspanningsverplichtingen over de procedures. Het bestuur heeft opnieuw alle ruimte om haar eigen ambities te verwoorden en de wijze waarop aan te geven.

Overige wettelijke vereisten

"Niet alle deugdelijkheidseisen zoals die in de onderwijswet- en regelgeving staan vermeld, zijn opgenomen in het onderzoekskader. Dit geldt bijvoorbeeld voor die over de Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en de vrijwillige ouderbijdrage. De deugdelijkheidseisen die niet aan een standaard in het waarderingskader zijn verbonden, vatten we samen onder de noemer 'overige wettelijke vereisten'. Het schoolplan is voor het schoolbeleid, vaak ook in relatie tot overige wettelijke eisen, een belangrijk verantwoordingsdocument."

Deze notitie gaat verder niet in op de wijze waarop de inspectie oordeelt en waardeert. Meer informatie hierover is te vinden in het Onderzoekskader PO.³⁴

2. VOORTGEZET ONDERWIJS

³⁴ Zie: 'Onderzoekskader PO', par. 6.1, pag. 38 e.v.

2.1 WAARDERINGSKADER BESTUREN VO

Voor de besturen in het VO gelden dezelfde drie standaarden als voor de PO-besturen:

KA1. Visie, ambities en doelen

Het bestuur heeft een visie op kwaliteit, heeft hiervoor ambities en doelen opgesteld en stuurt op het behalen daarvan.

Die visie verwoordt het bestuur o.a. in het schoolplan (art. 2.88 tot en met 2.91) en de schoolgids (art. 2.92). Artikel 2.91 WVO 2020:

“De beschrijving van het stelsel van kwaliteitszorg bedoeld in artikel 2.88, tweede lid, onderdeel c, vermeldt in elk geval hoe wordt zorggedragen voor:

- a. het bewaken dat leerlingen **een ononderbroken ontwikkelingsproces** kunnen doorlopen en dat het onderwijs wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van leerlingen, bedoeld in artikel 1.4, tweede lid; en
- b. het vaststellen van welke maatregelen ter verbetering nodig zijn.

Hier heeft het bestuur alle ruimte om in het schoolplan aan te geven op welke wijze het bestuur zelf deze inspanningsverplichtingen interpreteert en vormgeeft, maar ook welk doel of resultaat het hiermee wil bereiken. Wel wordt van het bestuur geëist dat het jaarlijks haar eigen doelen, resultaten en inspanningen evalueert, vaststelt wat er te verbeteren valt en hoe daaraan vervolgens gaat worden gewerkt.

KA2. Uitvoering en kwaliteitscultuur

Het bestuur realiseert samen met de scholen de doelen voor kwaliteit, bevordert een kwaliteitscultuur, zorgt voor randvoorwaarden en stuurt, waar nodig, tussentijds bij.

KA3. Evaluatie, verantwoording en dialoog

Het bestuur evalueert en analyseert systematisch of het de doelen realiseert en verantwoordt zich hierover. Het stelt wanneer dat nodig is het beleid bij en betreft daartoe interne en externe belanghebbenden in een goed functionerende dialoog.”³⁵

Enkele algemene artikelen zijn:

Artikel 1.4. Karakter en doelen voortgezet onderwijs:

1. “Voortgezet onderwijs wordt gegeven na het basisonderwijs en het speciaal onderwijs. Het **omvat algemene vorming, legt de grondslag voor het volgen van beroepsonderwijs of hoger onderwijs**, en bereidt voor op het uitoefenen van functies op de arbeidsmarkt en op deelname aan de maatschappij.
2. Het onderwijs wordt zodanig ingericht **dat de leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Het wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen.**”

Artikel 2.2. Actief burgerschap en sociale cohesie

1. “Het onderwijs **bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze**, waarbij het onderwijs zich in ieder geval **herkenbaar** richt op:
 - a. **het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat**, zoals verankerd in de Grondwet, en **de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en het handelen naar deze basiswaarden op school**;
 - b. het ontwikkelen van **de sociale en maatschappelijke competenties** die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving; en
 - c. het bijbrengen van **kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.**
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor **een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a**, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg **voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten**, ongeacht de in het eerste lid, onder c, genoemde verschillen.”

Artikel 2.12. Algemeen doel inrichting voortgezet onderwijs eerste twee leerjaren

- “Het voortgezet onderwijs in de eerste twee leerjaren is zo ingericht dat met behoud van de keuzevrijheid van de leerlingen, de doorstroming van leerlingen wordt bevorderd naar:
- a. het derde leerjaar van vwo en havo en vervolgens naar de profielen van vwo of havo; of
 - b. de profielen van mavo en vbo.”

*Opm.: Dit artikel geeft aan dat de eerste twee leerjaren niet gestructureerd behoeven te worden naar niveau. Tevens staat er dat er **vanaf het derde leerjaar** wel een onderscheid gemaakt moet worden naar vwo, havo, mavo en vbo. Echter, de leerling behoudt steeds een keuzevrijheid. Dat betekent dat de leerling het laatste woord heeft om het niveau te kiezen dat bij hem past.*

³⁵ Zie: “Onderzoekskader 2021 voor het toezicht op het voortgezet onderwijs” - versie per 1 Augustus 2022”, hierna aangeduid met ‘Onderzoekskader VO’; par.4.3 pag. 21. e.v.

Verder is aangegeven dat de doorstroming in de eerste twee leerjaren moet worden bevorderd. Dat kan je interpreteren als dat zittenblijven eigenlijk niet is toegestaan in deze periode, althans dat de school er alles aan moet doen om dat te voorkomen.

Artikel 2.3: Aanvullende bepalingen talen onderwijs eerste drie leerjaren vwo en havo

1. "Het onderwijsprogramma in de eerste drie leerjaren aan een school voor vwo en aan een school voor havo omvat ook onderwijs in Franse taal en Duitse taal."
(...Over ontheffingen ...)
4. "Het onderwijsprogramma in de eerste drie leerjaren aan een gymnasium omvat ook onderwijs in Latijnse taal en cultuur en Griekse taal en cultuur."

Artikel 2.4. Aanvullende bepalingen talenonderwijs eerste twee leerjaren mavo en vbo

1. "Het onderwijsprogramma in de eerste twee leerjaren aan een school voor mavo en aan een school voor vbo omvat ook onderwijs in Franse taal of Duitse taal. De eerste volzin is niet van toepassing op leerlingen voor wie naar de verwachting van het bevoegd gezag het onderwijs in de basisberoepsgerichte leerweg het meest geschikt is."
(...Over ontheffingen ...)
4. "De leerling die op basis van het eerste lid, tweede volzin, geen onderwijs volgt in de Franse taal of Duitse taal, volgt in het profiel economie en ondernemen of het profiel horeca, bakkerij en recreatie van de basisberoepsgerichte leerweg in plaats hiervan, naar keuze van de leerling, het vak Arabische taal, Turkse taal, Spaanse taal, maatschappijkunde, geschiedenis en staatsinrichting of aardrijkskunde."

Opmerking: In deze artikelen staat alleen dát aan de genoemde talen aandacht moet worden gegeven. Niet: hoeveel uur zou daaraan besteed moeten worden, evenmin op welke wijze.

Voor het VO gelden deels enkele andere onderliggende wetten, in het bijzonder de Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO), die inhoudelijk grotendeels vergelijkbaar is met de WPO.

2.2 WAARDERINGSKADER SCHOLEN VO

Het waarderingskader voor scholen in het VO bevat -net als voor PO-scholen- 4 kwaliteitsgebieden en 12 standaarden. Zie het schema hieronder³⁶.

OP: ONDERWIJSPROCES	
OP1	Aanbod
OP2	Zicht op ontwikkeling en begeleiding
OP3	Pedagogisch-didactisch handelen
OP4	Onderwijstijd
OP6	Afsluiting
VS: VEILIGHEID EN SCHOOLKLIMAAT	
VS1	Veiligheid
VS2	Schoolklimaat
OR: ONDERWIJSRESULTATEN	
OR1	Resultaten
OR2	Sociale en maatschappelijke competenties
SKA STUREN, KWALITEITSZORG EN AMBITIE	
SKA1	Visie, ambities en doelen
SKA2	Uitvoering en kwaliteitscultuur
SKA3	Evaluatie, verantwoording en dialoog

Overzicht Kwaliteitsgebieden en Standaarden Waarderingskader PO

De standaarden die voor de VO-scholen gelden worden -net als bij de VO-besturen- gelegitimeerd door de wetten die op het VO van toepassing zijn. Hoewel inhoudelijk de WVO vergelijkbaar is met de WPO geef ik -omwille van de duidelijkheid- hieronder wel de belangrijkste wettelijke vereisten weer voor elk van de standaarden. Naast de WVO 2020 is er het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voor het Voortgezet onderwijs gelden de volgende standaarden:

³⁶ De waarderingskaders zijn in alle sectoren zo veel mogelijk gelijk. Voor de kwaliteitsgebieden worden in alle sectoren dezelfde lettercodes gehanteerd. De nummering van de standaarden loopt niet altijd door, omdat de sectoren verschillen in de uitwerking van de kwaliteitsgebieden en soms ook in het aantal standaarden dat een kwaliteitsgebied omvat.

KWALITEITSGEBIED ONDERWIJSPROCES (OP):

OP1. Aanbod

Het aanbod bereidt de leerlingen voor op vervolgonderwijs en de samenleving.

OP2. Zicht op ontwikkeling en begeleiding

De school volgt de ontwikkeling van de leerlingen en biedt waar nodig passende begeleiding en extra ondersteuning.

OP3. Pedagogisch-didactisch handelen

Het pedagogisch-didactisch handelen van de leraren stelt leerlingen in staat om te leren en zich te ontwikkelen.

OP4. Onderwijstijd

De leerlingen krijgen voldoende tijd om zich het aanbod eigen te maken.

OP6. Afsluiting

De afsluiting van het onderwijs verloopt zorgvuldig.”

Bij elk van deze standaarden is aangegeven wat de inspectie verstaat onder **'basiskwaliteit'** én wordt de vraag gesteld of er **aanvullende ambities** zijn geformuleerd door het bestuur én of die worden gerealiseerd.

Tevens geeft de inspectie per standaard aan wat de wettelijke vereisten zijn die hierop betrekking hebben.³⁷

Bijvoorbeeld voor OP1. Aanbod:

- “Artikel 1.4, tweede lid, WVO 2020: Het onderwijs is afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van leerlingen en **zij kunnen een ononderbroken ontwikkelingsproces doorlopen**.
- Artikel 2 en 3, Besluit referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen, jo. artikel 2, Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen: **Het onderwijs neemt de referentieniveaus van taal en rekenen als uitgangspunt**.
- Artikel 2.32 WVO 2020 Het onderwijsprogramma in het voortgezet onderwijs kan een maatschappelijke stage omvatten.
- Artikel 2.4 tot en met 2.9 WVO 2020 **De school bereidt de leerlingen voor op het vervolgonderwijs**.
- Artikel 2.2, eerste lid, WVO 2020 Het onderwijs **bevordert actief burgerschap en sociale cohesie** (kennis van en respect voor basiswaarden en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties).
- Artikel 2.34 en 2.39 Uitvoeringsbesluit WVO 2020 De school kan in het derde en vierde leerjaar van de basisberoepsgerichte, kaderberoepsgerichte of gemengde leerweg in het vmbo én voor praktijkonderwijsleerlingen lessen besteden aan stage.
- Artikel 2.35 Uitvoeringsbesluit WVO 2020 **De school omschrijft doel, inhoud, omvang, opbouw en organisatie van de stage in een stageplan**.
- Bijlage 3 Regeling examenprogramma's voortgezet onderwijs: **De kandidaat is in staat zijn eigen loopbaanontwikkeling vorm te geven. Hij doet dat met een oriëntatie op een toekomstige opleiding en (loop)baan door middel van reflectie op het eigen handelen en reflectie op ervaringen.**”

Artikel 2.13. Kerndoelen eerste twee leerjaren

1. “Bij algemene maatregel van bestuur worden kerndoelen vastgesteld. **Kerndoelen zijn de na te streven inhoudelijke doelstellingen voor het onderwijsprogramma voor de eerste twee leerjaren**, gericht op het verwerven van kennis, inzicht en vaardigheden door leerlingen.
2. De kerndoelen besteden aandacht aan aspecten van:
 - a. Nederlandse taal;
 - b. Engelse taal;
 - c. geschiedenis en staatsinrichting;
 - d. aardrijkskunde;
 - e. economie;
 - f. wiskunde;
 - g. natuur- en scheikunde;
 - h. biologie;
 - i. verzorging;
 - j. informatiekunde;
 - k. techniek;
 - l. lichamelijke opvoeding; en
 - m. beeldende vorming, muziek, drama en dans.”

Opm.: In dit artikel staat dus dat in de eerste twee leerjaren deze 'vakgebieden' (of domeinen) aandacht moeten krijgen. Er staat hier niet in wat die leerdoelen precies omvatten of hoeveel tijd je daaraan zou moeten besteden. Maar in het volgende artikel wordt die ruimte beperkt: er kunnen nadere regels worden gesteld! Die staan in bijlage 1 -behorend bij artikel 2.1. van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020: ter uitwerking van de kerndoelen is wél voor zeven vakgebieden³⁸

³⁷ Zie: 'Onderzoekskader VO', par. 5.3, pag. 27 e.v.

³⁸ Het gaat om Nederlands, Engels, Rekenen Wiskunde, Mens en natuur, Mens en Maatschappij, Kunst en Cultuur, Beweging en Sport. In het totaal worden 58 kerndoelen genoemd!

aangegeven om **welke (58) kerndoelen** het gaat. Dit betekent dat ook voor de inhoud voor de belangrijkste vakgebieden een flink aantal kerndoelen zijn uitgewerkt. Vaak gaat het om een 'inspanningsverplichting' in de trant van: "de leerling leert.."³⁹

Artikel 2.14. Onderwijsprogramma eerste twee leerjaren

- 1 "Het bevoegd gezag richt voor de eerste twee leerjaren een samenhangend onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag verzorgd onderwijsprogramma in.
- 2 Het bevoegd gezag **werkt in dit onderwijsprogramma de kerndoelen uit** voor de verschillende schoolsoorten en verschillende groepen leerlingen.
- 3 Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur **kunnen regels worden gesteld** over het verzorgen van het onderwijsprogramma voor zover het om ander onderwijs gaat dan onderwijs dat wordt verzorgd op basis van de kerndoelen.
- 4 Het bevoegd gezag beschikt over geordende gegevens inzake het onderwijsprogramma".

*Opm.: Volgens dit artikel (lid 2) moet het bestuur (de school) de kerndoelen uitwerken, maar hoe zij dat zou moeten doen (aard, omvang, etc.) is hier niet aangegeven. In lid 3 staat echter dat er nadere regels kunnen worden gesteld. Die staan in het **Uitvoeringsbesluit WVO**⁴⁰.*

De genoemde 58 kerndoelen gaan over de volgende onderdelen:

- "A. Nederlands;
- B: Engels,
- C. Rekenen en wiskunde
- D. mens en natuur
- E. Mens en maatschappij
- F. Kunst en cultuur,
- G. Bewegen en sport."

Enkele voorbeelden van de verschillende kerndoelen:

- "7.De leerling leert een mondelinge presentatie te geven.
- 8.De leerling leert verhalen, gedichten en informatieve teksten te lezen die aan zijn belangstelling tegemoet komen en zijn belevingswereld uitbreiden.
- 10.De leerling leert te reflecteren op de manier waarop hij zijn taalactiviteiten uitvoert en leert, op grond daarvan en van reacties van anderen, conclusies te trekken voor het uitvoeren van nieuwe taalactiviteiten.
- 12.De leerling leert strategieën te gebruiken voor het uitbreiden van zijn Engelse woordenschat.
- 13.De leerling leert strategieën te gebruiken bij het verwerven van informatie uit gesproken en geschreven Engelstalige teksten.
- 14.De leerling leert in Engelstalige schriftelijke en digitale bronnen informatie te zoeken, te ordenen en te beoordelen op waarde voor hemzelf en anderen.
- 23.De leerling leert exact en schattend rekenen en redeneren op basis van inzicht in nauwkeurigheid, orde van grootte en marges die in een gegeven situatie passend zijn.
- 24.De leerling leert meten, leert structuur en samenhang doorzien van het metrieke stelsel, en leert rekenen met maten voor grootheden die gangbaar zijn in relevante toepassingen.
- 33.De leerling leert door onderzoek kennis te verwerven over voor hem relevante technische producten en systemen, leert deze kennis naar waarde te schatten en op planmatige wijze een technisch product te ontwerpen en te maken.
- 34.De leerling leert hoofdzaken te begrijpen van bouw en functie van het menselijk lichaam, verbanden te leggen met het bevorderen van lichamelijke en psychische gezondheid, en daarin een eigen verantwoordelijkheid te nemen.
- 41.De leerling leert de atlas als informatiebron te gebruiken en kaarten te lezen en te analyseren om zich te oriënteren, zich een beeld van een gebied te vormen of antwoorden op vragen te vinden.
- 42.De leerling leert in eigen ervaringen en in de eigen omgeving effecten te herkennen van keuzes op het gebied van werk en zorg, wonen en recreëren, consumeren en budgetteren, verkeer en milieu.
- 47.De leerling leert actuele spanningen en conflicten in de wereld te plaatsen tegen hun achtergrond, en leert daarbij de doorwerking ervan op individuen en samenleving (nationaal, Europees en internationaal), de grote onderlinge afhankelijkheid in de wereld, het belang van mensenrechten en de betekenis van internationale samenwerking te zien.
- 49.De leerling leert eigen kunstzinnig werk, alleen of als deelnemer in een groep, aan derden te presenteren.
- 50.De leerling leert op basis van enige achtergrondkennis te kijken naar beeldende kunst, te luisteren naar muziek en te kijken en luisteren naar theater-, dans- of filmvoorstellingen.
- 54.De leerling leert door middel van uitdagende bewegingssituaties zijn bewegingsrepertoire uit te breiden.
- 55.De leerling leert de hoofdbeginselen van de bewegingsactiviteiten op eigen niveau toe te passen."

Opmerking: Al met al een vrij nauwkeurige opsomming van de gewenste kennis en vaardigheden. Niet is aangegeven hoeveel tijd de leerling hiervoor krijgt⁴¹, in welke mate hij die vaardigheden zou moeten beheersen of via welke manier hij dat zou moeten leren.

BOVENBOUW

³⁹ Taalkundig gezien wordt hier mijns inziens niet uitdrukkelijk verlangd dat de leerling zich het beoogde kerndoel daadwerkelijk heeft eigen gemaakt, c.q. beheerst.

⁴⁰ Uitvoeringsbesluit WVO 2020. Geldend van 01-01-2023. Geraadpleegd op 21-03-2023 via: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0045787/2023-01-01>. Voorheen heette dit Uitvoeringsbesluit WVO ook wel het Inrichtingsbesluit WVO. Het Uitvoeringsbesluit bevat o.a. regelingen over het onderwijs, de kerndoelen, het eindexamen, het staatsexamen en de bekostiging en verantwoording.

⁴¹ Alleen voor 'Bewegen en sport' is een minimum aantal uren op jaarbasis voorgeschreven.

Voor verschillende vakken en profielen **in de bovenbouw van vwo en havo wordt wél het minimale aantal uren studielast⁴² voorgeschreven**. Dat wordt geregeld in paragraaf 2 en 3 van het Uitvoeringsbesluit WVO. Als voorbeeld citeren we hier de bepalingen voor de profielen in het vwo⁴³:

Artikel 2.5. Inrichting gemeenschappelijk deel profielen vwo

1. "Het gemeenschappelijk deel van een profiel in het atheneum omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:
 - a. Nederlandse taal en literatuur: 480;
 - b. Engelse taal en literatuur: 400;
 - c. Franse taal en literatuur, Duitse taal en literatuur, Spaanse taal en literatuur, Russische taal en literatuur, Italiaanse taal en literatuur, Arabische taal en literatuur, Turkse taal en literatuur, Chinese taal en cultuur of Friese taal en cultuur, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt: 480;
 - d. maatschappijleer: 120;
 - e. culturele en kunstzinnige vorming: 160; en
 - f. lichamelijke opvoeding: 160.
2. Het gemeenschappelijk deel van een profiel in het gymnasium omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:
 - a. Nederlandse taal en literatuur: 480;
 - b. Engelse taal en literatuur: 400;
 - c. Latijnse taal en cultuur of Griekse taal en cultuur, ter keuze van de leerling uit deze beide door het bevoegd gezag aan te bieden vakken: 760;
 - d. maatschappijleer: 120; en
 - e. lichamelijke opvoeding: 160."

Artikel 2.6. Inrichting profieldeel profielen vwo

1. "Het profieldeel van het profiel **natuur en techniek** in vwo omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:
 - a. wiskunde B: 600;
 - b. natuurkunde: 480;
 - c. scheikunde: 440; en
 - d. een van de volgende profielkeuzevakken, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:
 - 1°. natuur, leven en technologie: 440;
 - 2°. informatica: 440;
 - 3°. biologie: 480; of
 - 4°. wiskunde D: 440.
2. Het profieldeel van het **profiel natuur en gezondheid** in vwo omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:
 - a. wiskunde A: 520, met dien verstande dat de leerling het vak wiskunde A kan vervangen door wiskunde B, voor zover het bevoegd gezag dit vak als onderdeel van dit profiel aanbiedt;
 - b. biologie: 480;
 - c. scheikunde: 440; en
 - d. een van de volgende profielkeuzevakken, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:
 - 1°. natuur, leven en technologie: 440;
 - 2°. aardrijkskunde: 440; of
 - 3°. natuurkunde: 480.
3. Het profieldeel van het **profiel economie en maatschappij** in vwo omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

Het profieldeel van het profiel economie en maatschappij in vwo omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

 - a. wiskunde A: 520, met dien verstande dat de leerling het vak wiskunde A kan vervangen door wiskunde B, voor zover het bevoegd gezag dit vak als onderdeel van dit profiel aanbiedt;
 - b. economie: 480;
 - c. geschiedenis: 440; en
 - d. een van de volgende profielkeuzevakken, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:
 - 1°. bedrijfseconomie: 440;
 - 2°. aardrijkskunde: 440;
 - 3°. maatschappijwetenschappen: 440; of

⁴² Een studielastuur (SLU) is een tijdseenheid om per vak en voor alle vakken samen, voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs (havo en vwo) in Nederland aan te geven hoe zwaar het vak doorweegt in het vakkenpakket bestaande uit diverse profielen. Dit aantal uren (géén lessen) omvat alle activiteiten die voor een leerling nodig zijn om zich in dit vak te bekwamen, dus lessen, huiswerk, practica, excursies, praktische opdrachten, het lezen van literatuur etc. De totale studielast over het gehele programma van alle vakken is ingezet op 40 (weken) x 40 (uur per week): dus op circa 1600 uur studieactiviteiten per jaar. Zie: <https://www.slo.nl/handreikingen/havo-vwo/handreiking-se-scheikhv/algemene-informatie/studielasttabellen/>; geraadpleegd op 21-03-2023.

⁴³ Voor havo gelden vergelijkbare regels en bepalingen. Een havoleerling heeft in totaal 3200 slu (studielasturen), een vwo-leerling 4800 slu nodig voor zijn examenprogramma, verspreid over de jaren 4 en 5 respectievelijk 4, 5 en 6.

4°. Franse taal en literatuur, Duitse taal en literatuur, Spaanse taal en literatuur, Russische taal en literatuur, Italiaanse taal en literatuur, Arabische taal en literatuur, Turkse taal en literatuur, Chinese taal en cultuur of Friese taal en cultuur: 480.

4. Het profieldeel van het **profiel cultuur en maatschappij** in vwo omvat de volgende vakken, met de daarbij vermelde normatieve studielast, uitgedrukt in uren:

- a. wiskunde C: 480, met dien verstande dat de leerling het vak wiskunde C kan vervangen door wiskunde A of wiskunde B, voor zover het bevoegd gezag deze vakken als onderdeel van dit profiel aanbiedt;
- b. geschiedenis: 480;
- c. een van de volgende culturele profielkeuzevakken, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:
 - 1°. kunst (beeldende vormgeving), kunst (muziek), kunst (drama), kunst (dans), muziek, tekenen, handvaardigheid of textiele vormgeving: 480;
 - 2°. filosofie: 480;
 - 3°. Franse taal en literatuur, Duitse taal en literatuur, Spaanse taal en literatuur, Russische taal en literatuur, Italiaanse taal en literatuur, Arabische taal en literatuur, Turkse taal en literatuur, Chinese taal en cultuur, Friese taal en cultuur met een normatieve studielast van 480 uren, Latijnse taal en cultuur of Griekse taal en cultuur met een normatieve studielast van 760 uren; of
- d. een van de volgende maatschappelijke profielkeuzevakken, ter keuze van de leerling, voor zover het bevoegd gezag deze vakken aanbiedt:
 - 1°. aardrijkskunde: 440;
 - 2°. maatschappijwetenschappen: 440; of
 - 3°. economie: 480."

Artikel 2.7. Inrichting vrij deel profielen vwo

Ook over het vrije deel van het profiel is aangegeven uit welke vakken de leerling kan kiezen en om hoeveel studielasturen het dan gaat. Behalve de in dit artikel 2.7 genoemde vakken kan het bevoegd gezag ook andere vakken en programmaonderdelen vaststellen (zie art.2.7-lid):

"d. door het bevoegd gezag vast te stellen vakken en andere programmaonderdelen."

Opm.: Die laatste regel opent de mogelijkheid om ook eigen onderwijsactiviteiten tot het vrije deel te laten behoren (480 studielasturen). Daarnaast is er de mogelijkheid om als havo leerling een of meer vakken op vwo-niveau te volgen (zie art. 2.13 Uitvoeringsbesluit WVO 2020).

Uit het bovenstaande blijkt dat de wetgever voor de bovenbouw van vwo en havo nauwkeurig het minimaal aantal klokuren als studielast heeft aangeduid voor de verschillende vakgebieden in de profielen. *De inhoud van die vakken (leerdoelen), de soort activiteiten en de wijze waarop die vakken aan de orde zouden moeten komen is echter niet voorgeschreven in deze artikelen.* Wél gelden er bepalingen over de examenstof voor verschillende vakken. Die komen verderop aan de orde.

Wettelijke vereisten voor het Eindexamen

Het Uitvoeringsbesluit bevat alle regelingen voor de organisatie, inrichting en beoordelingsprocedures van het eindexamen. Ook vakken voor vwo, havo, mavo/vmbo-tl, vmbo-gt zijn onderdeel van die regelingen. We beperken ons hier tot de inhoudelijke aspecten en nemen het vwo weer als voorbeeld.

Artikel 3.1. Vakken en profielwerkstuk eindexamen vwo (atheneum)

1. "Het eindexamen vwo (atheneum) omvat in elk geval:
 - a. de vakken van **het gemeenschappelijk deel van een profiel**, genoemd in artikel 2.5, eerste lid;
 - b. de vakken van **het profieldeel**, genoemd in artikel 2.6; en
 - c. ten minste **een vak met een normatieve studielast van ten minste 440 uren van het vrije deel van een profiel**, genoemd in artikel 2.7, met dien verstande dat een door het bevoegd gezag vast te stellen vak alleen onderdeel is van het eindexamen voor zover Onze Minister daarvoor goedkeuring heeft verleend.
2. Naast de vakken, bedoeld in het eerste lid, kan het eindexamen vwo (atheneum) ter keuze van de examenkandidaat **extra vakken** omvatten, voor zover het bevoegd gezag hem dat toestaat en het vak niet inhoudelijk overeenkomt met een vak dat al onderdeel is van dat eindexamen.
3. **Het profielwerkstuk van het eindexamen vwo** (atheneum) heeft betrekking op een of meer vakken van het eindexamen. Ten minste een van deze aan het profielwerkstuk gekoppelde vakken heeft een omvang van 400 uur of meer."

Voor het gymnasium, de havo en het vmbo-theoretische leerweg, de gemengde leerweg, het vmbo-basisberoepsgerichte leerweg en de kaderberoepsgerichte leerweg zijn vergelijkbare, maar aangepaste bepalingen opgenomen in het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

In artikel 3.10 wordt de maatschappelijke stage voor vwo, havo en vmbo geregeld:

1. "Het eindexamen vwo, havo en vmbo kan ook een **maatschappelijke stage** als bedoeld in artikel 2.32 van de wet omvatten.

2. De maatschappelijke stage als onderdeel van het eindexamen duurt ten minste 30 uur.

In de artikelen 3.10 t/m 3.16 wordt het schoolexamen geregeld (o.a. examendossier, beoordeling schoolexamen, het profielwerkstuk in het vmbo en de verstrekking van het cijfer van het schoolexamen. De artikelen 3.17 t/m 3.51 gaan over de procedures rondom het centraal examen (vwo-havo-vmbo).

De procedures van het schoolexamen en van het centraalexamen bevatten geen inhoudelijke (leerstof) componenten.

Het (inhoudelijke) programma van het Centraal Examen wordt door de minister vastgesteld en is gepubliceerd in de Staatscourant van 6-06-2012.

Het CE-deel van het eindexamen valt onder verantwoordelijkheid van de Commissie voor Toetsen en Examens (CvTE)⁴⁴. Deze commissie doet voorstellen voor de (verplichte) examenstof per vak en schoolsoort /leerweg aan de minister en laat deze jaarlijks uitwerken door vakcommissies. Op internet zijn allerlei producten/publicaties te vinden waarin die examenstof is omschreven, bijv. in complete examenbundels, 100-examenvragen, per vak alle oude examens van de afgelopen 20 jaar, etc.⁴⁵

Aanvullend voor OP2. Zicht op ontwikkeling en begeleiding o.a.⁴⁶:

(zie deels ook hierboven bij de vereisten voor OP1)

- "Artikel 1.1 WVO 2020: In het schoolondersteuningsprofiel is vastgelegd welke voorzieningen zijn getroffen voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben.
- Artikel 2.34 WVO 2020: **De school werkt herkenbaar en gestructureerd aan de bestrijding van achterstanden.**
- Artikel 2.49 Uitvoeringsbesluit WVO 2020: In het ontwikkelingsperspectief is informatie opgenomen over de begeleiding die de leerling wordt geboden, in welke onderwijssoort in het voortgezet onderwijs de leerling naar verwachting het examen zal halen en over de belemmerende en de bevorderende factoren die van invloed zijn op het onderwijs aan de leerling.
- Artikel 2.2, eerste lid, WVO 2020: Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze. **Dat omvat onder meer regelmatig monitoren van de ontwikkeling van burgerschapscompetenties, om het onderwijs af te stemmen op de actuele leerbehoefte van leerlingen.**
- Artikel 2.41, eerste lid, WVO 2020: **De school biedt individuele begeleiding die is afgestemd op de behoeften van de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben.**
- Artikel 2.41, tweede lid, WVO 2020: Het bestuur stelt ten minste eenmaal in de vier jaar het schoolondersteuningsprofiel vast.
- Artikel 2.97 WVO 2020: **De school rapporteert over de vorderingen van de leerlingen aan hun ouders, voogden of verzorgers, dan wel aan de leerlingen zelf wanneer zij meerderjarig en handelingsbekwaam zijn.**
- Artikel 2.89 WVO 2020: De school heeft in het schoolplan beschreven op welke wijze het schoolondersteuningsprofiel wordt betrokken bij het onderwijskundig beleid.
- Artikel 2.91 WVO 2020: **De school heeft de wijze waarop het onderwijs wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van leerlingen in het schoolplan beschreven.**
- Artikel 2.44, eerste lid, WVO 2020: Het bestuur stelt binnen zes weken, na op overeenstemming gericht overleg met de ouders, **een ontwikkelingsperspectief vast voor een leerling die extra ondersteuning nodig heeft.**
- Artikel 2.44, tweede lid, WVO 2020: **Over het handelingsdeel van het ontwikkelperspectief dient door het bestuur overeenstemming met de ouders te worden bereikt.**
- Artikel 2.44, derde lid, WVO 2020: **Het bestuur evalueert** het ontwikkelingsperspectief minimaal eens per schooljaar met de ouders.
- Artikel 2.44, vierde lid, WVO 2020: Het bestuur kan het ontwikkelingsperspectief bijstellen.
- Artikel 8.9, eerste lid, WVO 2020: De school beoordeelt of de leerling extra ondersteuning nodig heeft.
- Artikel 8.9, tweede lid, WVO 2020: **De school houdt zich aan de zorgplicht passend onderwijs.**
- Artikel 12 Wet register onderwijsdeelnemers, jo. artikel 8, vijfde lid, Besluit register onderwijsdeelnemers: Het bestuur registreert in het Register Onderwijsdeelnemers (ROD) voor welke periode er voor een leerling een ontwikkelingsperspectief is vastgesteld en, indien van toepassing, welke periode een leerling in een orthopedagogisch-didactisch centrum (opdc) is geplaatst."

Artikel 2.97 WVO geeft aan dat **de leervorderingen** van de leerlingen aan de ouders moeten worden gerapporteerd "met inachtneming van het leerling- en onderwijsvolgsysteem (...)".

NB: Hierbij kiest niet de inspectie maar de school (c.q. het bestuur) hoe zij de ontwikkeling van haar leerlingen wenst te volgen.

Aanvullend voor OP3. Pedagogisch-didactisch handelen o.a.:

(zie deels ook hierboven bij de vereisten voor OP1+2)

- Artikel 2.89 en 2.90 WVO 2020: De school heeft haar beleid over het pedagogisch-didactisch handelen in het schoolplan geformuleerd. **Het beleid over het pedagogisch-didactisch handelen is zichtbaar in het dagelijks handelen van de leraren."**

⁴⁴ Zie voor meer informatie o.a.: <https://www.slo.nl/handreikingen/havo-vwo/handreiking-se-schei-hv/examenprogramma/verdeling-ce-se/>

⁴⁵ Voor Engels bijvoorbeeld: <https://www.alleexamens.nl/examens/VWO/Engels/>

⁴⁶ Vanaf deze standaard geldt dat ook eerder genoemde wetsartikelen op deze en volgende standaarden van toepassing kunnen zijn.

Opm.: Hier staat dat de school moet aangeven wat haar beleid is over het pedagogisch-didactisch handelen EN dat dit zichtbaar moet zijn in de klas, bij alle leraren. Om welk beleid het gaat is geheel vrij, mits binnen de kaders van de wet, dus bijv. geen discriminatie van de leerlingen (gelijke behandeling tussen jongens en meisjes, ongeacht huidskleur of achtergrond), conform de waarden van een democratische rechtstaat, etc. Als scholen in hun schoolplan hebben vermeld dat zij van ieder een respectvol gedrag verwacht, geldt dat natuurlijk ook in de klas tussen leraar en leerling. Ook als 'de leerling centraal' wordt gesteld dient dat in de klas zichtbaar te zijn in de wijze waarop de les is ingericht en wordt vormgegeven. Het lijkt verstandig dat de school voorbeelden van gewenst gedrag, als concretisering van haar visie, waarden en normen, met de leraren bespreekt en vastlegt. Ook de artikelen 2.89 en 2.90 bieden veel vrijheid aan de school en het bestuur over hoe er lesgegeven zou moeten worden, maar is allerm minst vrijblijvend!

OP4. Onderwijstijd o.a.:

(zie deels ook de vereisten voor de voorgaande standaarden)

- "Artikel 2.38 WVO 2020: De school verzorgt minimaal het wettelijk verplichte aantal uren en dagen onderwijs.
- Artikel 2.38, vijfde lid, WVO 2020: De onderwijstijd wordt ingevuld met activiteiten die worden verzorgd in het onderwijsprogramma.
- Artikel 14, vierde lid, WMS: **De medezeggenschapsraad (het ouder-/leerlingendeel) moet vooraf instemmen met:**
 - welke soorten onderwijsactiviteiten binnen de onderwijstijd vallen;
 - wat het beleid is voor lesuitval;
 - op welke dagen de school geen onderwijs verzorgt.
- Artikel 2.92, tweede lid, sub k, WVO 2020: **De school heeft haar verzuimbeleid opgenomen in de schoolgids.**
- Artikelen 7.8 tot en met 7.13a WVO 2020: **Bij onderwijstijd moet het gaan om (onderwijs)activiteiten die worden verzorgd onder verantwoordelijkheid van diegenen die op grond van deze artikelen onderwijs mogen verzorgen."**

Opmerking: Behalve over de onderwijstijd gaan bovenstaande artikelen ook over de betrokkenheid van de GMR hieromtrent, en wat er in de schoolgids moet staan. Dit zijn eenduidige voorschriften.

OP6. Afsluiting o.a.:

(zie deels ook de vereisten voor de voorgaande standaarden)

- "Artikel 2.51, derde lid, WVO 2020: De directeur en de examinatoren van de school nemen onder verantwoordelijkheid van het bestuur het (deel)eindexamen af.
- Artikel 2.60, eerste en tweede lid, WVO 2020: Het bestuur stelt een examenreglement en een PTA vast waarin in elk geval de voorgeschreven onderdelen moeten zijn opgenomen.
- Artikel 2.60, vijfde lid, WVO 2020: Deze beide documenten moeten **voor 1 oktober** worden toegezonden aan de inspectie en **verstrekkt worden aan de examenkandidaten.**
- Artikel 2.60d WVO 2020: Het bestuur stelt een of meerdere onafhankelijke en deskundig functionerende examencommissie(s) in ten behoeve van de kwaliteit van de toetsing en de examinering op de school, waarbij voldaan wordt aan de specifieke vereisten die dit artikel noemt.
- Artikel 2.60e WVO 2020 **De examencommissie heeft tot doel het borgen van de kwaliteit van de toetsing en de examinering en van het afsluitend karakter van het schoolexamen."**

Opm.: Deze artikelen bevatten vooral procedurele voorschriften, die moeten worden opgevolgd.

KWALITEITSGBIED VEILIGHEID EN SCHOOLKLIMAAT (VS):

VS1. Veiligheid

De school zorgt voor een veilige omgeving voor leerlingen.

VS2. Schoolklimaat

De school heeft een schoolklimaat dat bijdraagt aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties.

Ook bij elk van deze standaarden is aangegeven wat de inspectie verstaat onder '**basiskwaliteit**' én wordt de vraag gesteld of er **aanvullende ambities** zijn geformuleerd door het bestuur én of die worden gerealiseerd.

De belangrijkste bijbehorende wettelijke vereisten zijn:

VS1. Veiligheid o.a.:

Opm.: Deze standaard heeft betrekking op het formuleren en uitvoeren van het eigen beleid van het bestuur inzake veiligheid, binnen de wettelijke voorschriften hierover.

VS2. Schoolklimaat:

- Artikel 2.2, eerste lid, WVO 2020: Het onderwijs **bevordert actief burgerschap en sociale cohesie** op doelgerichte en samenhangende wijze, richt zich onder andere op het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden en het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties.
- Artikel 2.2, tweede lid, WVO 2020: Het bestuur draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met **de basiswaarden van de democratische rechtsstaat** en creëert een omgeving waarin **leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen** met de omgang met deze waarden”.

Opmerking: Ook bij deze standaard dient het bestuur een eigen beleid, binnen de wettelijke voorschriften, te formuleren en uit te voeren. Veel vrijheid, maar geen vrijblijvendheid.

KWALITEITSGEBIED ONDERWIJSRESULTATEN (OR):

OR1. Resultaten

De school behaalt met haar leerlingen leerresultaten die ten minste in overeenstemming zijn met de gestelde norm.

OR2. Sociale en maatschappelijke competenties

De leerlingen behalen sociale en maatschappelijke competenties op het niveau dat ten minste in overeenstemming is met de verwachtingen van het vervolgonderwijs en de maatschappij.

Ook bij elk van deze standaarden is aangegeven wat de inspectie verstaat onder '**basiskwaliteit**' én wordt de vraag gesteld of er **aanvullende ambities** zijn geformuleerd door het bestuur én of die worden gerealiseerd.

De bijbehorende wettelijke vereisten zijn:

OR1. Resultaten o.a.:

- Artikel 2.94 WVO 2020 en Regeling leerresultaten VO: Er is sprake van voldoende leerresultaten wanneer **de gemiddelde eindexamenresultaten en het doorstroomrendement, gemeten over een periode van drie schooljaren, op of boven de normering** zoals vastgelegd in de Regeling leerresultaten VO **liggen**.⁴⁷”

Opm.: Dit artikel bevat vooral procedurele voorschriften, die moeten worden opgevolgd.

OR2. Sociale en maatschappelijke competenties o.a.:

- Artikel 2.4 tot en met 2.9 WVO 2020: De school bereidt de leerlingen voor op het vervolgonderwijs.
- Artikel 2.2, eerste lid, WVO 2020: Het onderwijs richt zich herkenbaar op het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving.”

Opm.: Hier gaat het om inspanningsverplichtingen en algemene duidingen die veel ruimte geven om de eigen ambities in te vullen.

KWALITEITSGEBIED STUREN, KWALITEITSZORG EN AMBITIE (SKA):

SKA1. Visie, ambities en doelen

De school heeft een gedragen visie op goed onderwijs, heeft daarvoor ambities en doelen en stuurt op het behalen daarvan.

SKA2. Uitvoering en kwaliteitscultuur

De school realiseert de doelen voor goed onderwijs, bevordert een kwaliteitscultuur, zorgt voor randvoorwaarden en stuurt, waar nodig, tussentijds bij.

SKA3. Evaluatie, verantwoording en dialoog

De school evalueert en analyseert systematisch of zij de doelen realiseert en verantwoordt zich daarover. Ze stelt, wanneer nodig, het schoolbeleid bij en betreft interne en externe belanghebbenden in een goed functionerende dialoog.

⁴⁷ Bij de beoordeling van de leerresultaten worden normaal gesproken vier resultaatindicatoren gebruikt (artikel 2.52, eerste lid Uitvoeringsbesluit WVO 2020 en Bijlage A, eerste paragraaf, van Regeling leerresultaten VO 2016): positie in leerjaar 3 t.o.v. het advies van de basisschool (R1), percentage onvertraagde studievoortgang in leerjaar 1 en 2 (R2), percentage onvertraagde studievoortgang vanaf leerjaar 3 per afdeling (R3) en gemiddeld cijfer Centraal Examen van alle vakken per afdeling (E). Als gevolg van de COVID-19-pandemie kan geen betrouwbaar oordeel worden gegeven over onderdeel E (gemiddelde examencijfer). Daarom zal in de jaren 2022/2023 en 2023/2024 de inspectie haar oordelen baseren op bovengenoemde drie opbrengstindicatoren (R1, R2, R3). Zie de Staatscourant van 25-07-2022, nr 18783.

Ook bij elk van deze standaarden is aangegeven wat de inspectie verstaat onder 'basiskwaliteit' én wordt de vraag gesteld of er **aanvullende ambities** zijn geformuleerd door het bestuur én of die worden gerealiseerd.

De bijbehorende wettelijke vereisten zijn:

Wettelijke vereisten bij SKA1. Visie, ambities en doelen zijn o.a. :

- Artikel 2.34 WVO 2020 Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat daarbij op structurele en herkenbare wijze aandacht wordt besteed aan **het bestrijden van achterstanden**, in het bijzonder in de beheersing van de Nederlandse taal.
- Artikel 2.2, eerste lid, WVO 2020: Het onderwijs bevordert **actief burgerschap en sociale cohesie** (kennis van en respect voor basiswaarden en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties).
- Artikel 2.87 WVO 2020: Het bestuur moet zorgen voor **de kwaliteit van het onderwijs** op een school. Onder zorg dragen voor wordt in elk geval verstaan: het naleven van de wet en het uitvoeren van het stelsel van kwaliteitszorg. Dat houdt onder andere in dat er **toetsbare doelen** zijn geformuleerd.
- Artikel 2.88, tweede lid, WVO 2020: Het schoolplan bevat een beschrijving van **het beleid met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs** dat binnen de school wordt gevoerd en omvat in elk geval het onderwijskundig beleid, het personeelsbeleid **en het stelsel van kwaliteitszorg**.
- Artikel 2.89 WVO 2020: **De beschrijving van het onderwijskundig beleid omvat in elk geval de inhoud van het onderwijs, de eigen opdrachten voor het onderwijs, het pedagogisch-didactisch klimaat en de veiligheid**. Daarbij betreft de school het schoolondersteuningsprofiel.
- Artikel 2.91 WVO 2020: De school moet door haar stelsel van kwaliteitszorg zorg dragen **voor de ononderbroken ontwikkeling van leerlingen en de afstemming van het onderwijs op de voortgang in de ontwikkeling van leerlingen**. Ook moet worden vastgesteld waar verbetermaatregelen nodig zijn.

Opm.: In de hier aangehaalde artikelen blijkt dat het gaat om een inspanningsverplichting (bevorderen, aandacht besteden, een beschrijving bevatten over, etc.) de wijze waarop is aan het bestuur om vorm te geven. Het bestuur heeft ook hier alle ruimte haar eigen ambities te verwoorden.

Aanvullend bij SKA2. Uitvoering en kwaliteitscultuur o.a.:

- Artikel 2.47 en 2.41 WVO 2020: Voor leerlingen met extra ondersteuning **werkt de school samen met het samenwerkingsverband passend onderwijs en partners in de zorg**.
- Artikel 2.41, tweede lid, WVO 2020: Het bestuur stelt ten minste eenmaal in de vier jaar het schoolondersteuningsprofiel vast.
- Artikel 2.90 WVO 2020: Het schoolplan bevat **een beschrijving van het personeelsbeleid**. Dit personeelsbeleid gaat in elk geval over hoe wordt voldaan aan de eisen van bevoegdheid en onderhoud van bekwaamheid, de bijdrage van het personeel aan het onderwijskundig beleid, het pedagogisch-didactisch handelen, de evenredige vertegenwoordiging van vrouwen in de schoolleiding, bedoeld in artikel 32d, en de wijze waarop rekening wordt gehouden met de inbreng van leerlingen op het beleid.
- Artikel 7.8, eerste tot en met derde lid, WVO 2020: De school dient leraren **een zelfstandige verantwoordelijkheid** te geven bij de beoordeling van de onderwijsprestaties van leerlingen en voldoende zeggenschap waar het gaat om het vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische proces in de school.
- Artikel 7.14 tot en met 7.22 WVO 2020: Daar waar nog niet bevoegd wordt lesgegeven, moet het bestuur afspraken maken die ertoe leiden dat de leraar de juiste bevoegdheid behaalt.
- Artikel 7.20 en 7.37a WVO 2020: Het bestuur beschikt bij elk personeelslid waarvoor bekwaamheidseisen gelden over geordende gegevens over de bekwaamheid en het onderhouden daarvan."

Opm.: Ook hier gaat het om inspanningsverplichtingen. Het bestuur heeft opnieuw alle ruimte om haar eigen ambities te verwoorden en de wijze waarop aan te geven.

Aanvullend bij SKA3. Evaluatie, verantwoording en dialoog o.a.:

- Artikel 1.4, tweede lid, WVO 2020: Het onderwijs wordt zodanig ingericht **dat de leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen**.
- Artikel 8 WMS: De (G)MR ontvangt tijdig alle inlichtingen van het bestuur die redelijkerwijs nodig zijn om zijn taak te kunnen vervullen en ontvangt in elk geval bepaalde in de wet beschreven informatie.
- Artikel 10 WMS: Het bestuur heeft in bepaalde gevallen **voorafgaande instemming** nodig van de (G)MR voor elk besluit dat betrekking heeft op dat geval, bijvoorbeeld bij verandering van de onderwijskundige doelstellingen van de school.
- Artikel 11 WMS: Het bestuur moet de (G)MR vooraf in de gelegenheid stellen om **te adviseren** over besluiten bij bepaalde aangelegenheden, bijvoorbeeld bij de vaststelling of wijziging van de hoofdlijnen van het meerjarig financieel beleid voor de school.
- Artikel 12 WMS: Het bestuur heeft **voorafgaande instemming nodig van het personeelsdeel** van de (G)MR bij besluiten bij bepaalde aangelegenheden, bijvoorbeeld bij de vaststelling of wijziging van de samenstelling van de formatie.
- Artikel 14 WMS: Het bestuur heeft **voorafgaande instemming nodig van het ouder- en leerlingdeel** van de (G)MR over bepaalde besluiten, bijvoorbeeld over de vaststelling van de schoolgids.
- Artikel 2.87 en artikel 2.91 WVO 2020: Het bestuur zorgt voor de kwaliteit van het onderwijs op de scholen via een stelsel van kwaliteitszorg. Dat houdt onder andere in **dat er regelmatig wordt geëvalueerd of deze doelen worden gehaald**.
- Artikel 2.92 WVO 2020: De school maakt **in de schoolgids** duidelijk wat **de doelen van het onderwijs zijn en welke resultaten met het onderwijsleerproces worden bereikt**. Dat geldt ook voor de **bevindingen**

ten aanzien van het stelsel van kwaliteitszorg, evenals de maatregelen die naar aanleiding daarvan zijn getroffen. Ook leerlingen worden betrokken bij de besluitvorming.

Opm.: Het blijkt dat het hier gaat om inspanningsverplichtingen over de procedures. Het bestuur heeft opnieuw alle ruimte om haar eigen ambities te verwoorden en de wijze waarop aan te geven.

Overige wettelijke vereisten

"Niet alle deugdelijkheidseisen zoals die in de onderwijswet- en regelgeving staan vermeld, zijn opgenomen in het onderzoekskader. Dit geldt bijvoorbeeld voor die over de **Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) en de vrijwillige ouderbijdrage**. De deugdelijkheidseisen die niet aan een standaard in het waarderingskader zijn verbonden, vatten we samen onder de noemer 'overige wettelijke vereisten'. Het schoolplan is voor het schoolbeleid, vaak ook in relatie tot overige wettelijke eisen, een belangrijk verantwoordingsdocument."

In deze notitie ga ik verder niet in op de wijze waarop de inspectie oordeelt en waardeert. Voor meer informatie hierover verwijs ik naar het Onderzoekskader VO.⁴⁸

Conclusie

Het blijkt dat er binnen de krijtlijnen van wet- en regelgeving een speelveld open ligt voor besturen en scholen om zélf en samen richting en invulling te geven aan betekenisvol onderwijs. Maak gebruik van dit speelveld, formuleer als school en bestuur een gezamenlijke visie, bepaal haalbare doelen en vertaal die in de school tot een praktijk waarin elke leerling zich kan ontwikkelen.

⁴⁸ Zie: 'Onderzoekskader VO', par. 6.1, pag. 38 e.v.